

DISPUTATIO XVI.
DE
EPILEPSIA;
Von der schweren Noth.

RESPONDENTE

JOHANNE Dimegreue / Quakenbrugensi.

§. I.

Contemplanti mihi diversos morborum insultus, quibus œconomia in corpore animalis labefactatur ac pervertitur, nihil quidem occurrere videtur, ad quod magis obstupescam, quam perversi illi motus convulsiui, quibus statuam humanam, in tot gyros variasque convolutiones circumagi video; Qui horrendus affectus plurimos medicos ad eò in admirationem rapuit, ut in morborum etiam explicatione Epilepsiam tanquam basin & fundamentum omnium curationum præmiserint, inter quos non postremus est *Barbette*, quem in laconica hac disputatione fidelissimi discipuli instar imitabor: dum nihil utilius nec dignius me præstare potuisse mihi persuasum habeam, quam gravissimi hujus affectus cerebri incolis insensissimi indolem brevibus proponere. Siquidem hac ex doctrina non solum aliorum morborum curationes deduci possunt, verum etiam inde patet, quodnam animæ sit in corpus dominium, & quomodo vicissim hoc agat in mentem; quænam etiam sit vis & energia spirituum sive partium impe-

tura facientium, si extra ordinem in tot cieantur motus.

§. II.

Vocatur verò Epilepsia, Germanis die schwere Noth / ab ἐπιλαμβάνω, prehendo, invado seu corripio; Homines enim, in quos suam exercet violentiam, subito ac confestim prehendit, corripit, prosternit, ac omni motu & sensu privat.

§. III.

Huic morbo variæ imponuntur denominationes: Appellatur enim primò morbus infantum, qui frequenter ob particulas incongruas, partim in utero partim verò extra uterum collectas, ab hoc hoste immane quantum patiuntur. 2. Puerilis, pueri enim ob nimiam voracitatem & non servatam dietam sæpissimè huic effectui patulas præbent januas. 3. Caducus, à casu, nam hoc morbo laborantes in terram quasi fulmine tacti concidunt. 4. Sacer, ob sacram animæ sedem (cerebrum) graviter affectam: siquidem hujus parti glandula pinealis dictæ mens intimè juncta microcosmum, ut princeps suum territorium, dirigit atque gubernat. 5. Lunaticus, quia

quia juxta lunæ incrementum ac decrementum variasque ejus phases nonnullos invadit. 6. Comitialis, eò quòd in comitiis & hominum frequentia plerumque hoc malo corripiantur ægri. 7. Divinus, quoniam interdum quibusdam divinitus in pœnam mittitur; Quamvis alii etiam credant divinum vocari, quia hoc morbo afflicti futura prædicere & vaticinari possint. Hinc Cl. Bartholinus de morbis biblicis statuit, in Epilepsia fortem esse quandam oppilationem, quâ omnes sensus exteriores ita ligentur, ut ab omnibus operationibus cessent & ferientur, & cum mens aliundè non sit impedita, sed maneat quasi in simplici esse, fieri, ut Epilepticis in paroxysmis futurorum quædam imago obversetur; quod in moribundis etiam observare licet; in quibus non rarò anima, corpore penè destructo, liberius agere videtur; Appellatur denique 8. Hercules, vel quod Hercules hoc morbo fuerit vexatus, vel quod ejus sævitia ferè sit inexpugnabilis & herculeum poscat laborem.

§. IV.

Sumitur ratione homonymiæ Epilepsia in latiori significatione pro quavis convulsione, sed improprie: strictius verò & proprie tantum pro motibus convulsivis.

§. V.

Exhibita nominali definitione, jure suo succedit realis: Epilepsia est motus plerarumque partium corporis convulsivus, cum sensuum tum internorum tum externorum læsione, à lymphâ acrisuum habens ortum; *vel si illa tibi solum placeant, quæ antiqua sunt, sisto tibi de-*

scriptionem ipsius Galeni l. 3. de loc. Quod sit convulsio omnium corporis partium, non perpetua, sed quæ ex temporum intervallis accidit, cum mentis ac sensuum oblatione.

§. VI.

Quilibet in morbis definiendis suo abundet sensu. Nos solis contenti descriptionibus naturam morborum accurate explicamus, quæ descriptiones potius nosologiae & ætiologiae, quam definitiones Logicæ dicendæ; nunquam enim asseri poterit, nisi forte ab illis, qui *ἀλόγως* curari volunt, morbos logicè definiiri posse, tum quòd impossibile sit, tum etiam quòd sit maxime periculosum, cum morborum curationes juxta illorum descriptiones instituantur.

§. VII.

Hujus affectus subjectum primum sunt spiritus animales, qui nihil aliud sunt, quam subtilissimæ sanguinis arteriosi particule, non secus ac spiritus vini in cucurbita in vaporem resolutus, & in alembicum elevatus, elaboratæ, ut inquit Cl. Tiltingius in sua de fermentatione disquisitione medica. Uti enim spongia cucurbitæ imposita solum subtiliores transmittit vini spiritus, crassiores verò remoratur & à transitu prohibet; Eodem ferè modo sanguis arteriosus è cordis foco cum effervescentia rarefactus ad caput deferitur, in quo spirituosæ volatiles & subtiles ejus particule à calvaria ejusque meningibus velut ab alembico intus coercitæ à spongiosa cerebri substantia imbibuntur, ibidemq; ad majorè activitatem evectæ, in nervos, veluti totidem rostra huic appensa, derivantur; dum

dum interea crassiores sanguinis particulae ab omnimodo transitu prohibita, partim in cerebri nutrimentum abeunt, partim vero à venis absorptæ revehuntur. Spiritus hi summè agiles (ὁ γὰρ οὐδὲν τὸ πνεῦμα σῆναι: non enim possibile est spiritum stare: juxta Hippocratem) etiam minimos cerebri porulos inoffenso pede permeant eosque perreptant, unde motus & sensus. Sin verò justo impetuosiùs exiliant, & tanquam equi effreni stimulis agitari copulam suam explodant, tum partes continentes veluti currum appensum perverso efferoque motu convellunt & lancinant, undè motus convulsiivi, ut loquitur Cl. Willis, cujus inopinatum obitum mecum luget univèrsa respública medica.

§. IIX.

Alii Cl. viri à nobis dissentientes cerebri ventriculos pro primario ponunt subiecto. Alii ejus meatus. Alii propriam ejus substantiam. Ejus corticem alii. Nonnulli membranas cerebrum investientes. Sunt qui musculos, tendines, membranas ac fibras pro subiecto agnoscunt. Sed nullum horum rem acu tetigisse sequentes confirmant rationes: Primò enim hæ recentitæ partes non primatiò uti spiritus animales afficiuntur, sed consequenter ac secundario. 2. Nulli harum partium causa proxima inhæret. Nec denique ulla harum est instrumentum primarium motus & sensus naturalis; Ergò nec sunt nec esse possunt subiectum primarium motus & sensus præternaturalis.

§. IX.

Hujus hostis causa immediata est lymphæ acris, quæ particulis suis nitro-sul-

phuricis spiritibus animalibus sese agglomerantibus pungendo, corrodendo, vellicando, irritando, concutiendo, atque lancinando eos nolentes volentes dissilire & maximo cum impetu instar pulveris pyrii accensi in nervos irruere facit, tot horrendorum symptomatum autores. Siquidem hæ particulae incongruæ spiritibus animalibus mixtæ effervescentiam quandam excitant, undè spiritus animales vehementer dilatati & inordinatè moti talem nanciscuntur determinationem, porosque cerebri ita apeririunt, ut quaquaversum in nervos explodantur, quæ omnia citra sensum & appetitum fieri posse, à machinis etiam hydraulicis & pneumaticis facillè probatur.

§. X.

Chymici sulphur aut mercurium accusantes, ut etiam illi qui causam proximam in sanguinis rarefactione nervorumque irritatione quarunt, nobis non contradicunt, sed facillè conciliari possunt. Nequaquam verò illi, qui ad occultam quandam & specificam qualitatem ignorantiaæ asylum confugiunt, & umbram pro Junone arripiunt, qualem ipse rejicit Hippocrates l. de morbo sacro. Ridiculum sanè, quod hoc imprudentiaæ argumento laudem apud cordatiores mereri studeant, & cum incautis multorum juvenum animis seduci malint, quam in rei veritatem excusso præjudicio profundius inquirere, & particulis nostris ad sensum etiam manifestis benevolas aures & amicos largiri oculos. Nos sanè ex nostra medicina profectibimus qualitates occultas, & omnia circa

circa causas morbificas & medicamentorum vires occurrentia per manifestas explicamus, neque illis auscultamus, qui erroneis præceptorum suorum imbuti opinionibus aliis etiam persuadere conantur, quod occultas qualitates non tanquam commune asylum arripiant, sed quod ipsa rei natura ferat, ut sacro tegatur involucre. Dum contrarium & ipsa dicitur ratio, & experientia aliud *opdual-
mopariqac* etiam demonstrat.

§. XII.

Acredo lymphæ fit immediatè ab humore quodam vel acido, vel austero; Vel ab acido & austero simul. Humor acidus analyticè resolutus exhibet particulas tetrahedricas, quæ quovis etiam modo nervoso generi applicatæ, vim suam acidam exerunt. Austerus verò constat ex particulis hamatis, quæ semel fibris infixæ non tam faciliè tolli possunt. Tales verò humores in Epilepsia prædominari patet ab effectu & curatione, siquidem effectus humoris acidi sunt tormina ventris, dolores abdominis lancinantes, singultus, vomitus & ructus acidi, præcordiorum anxietas, lipothymia, syncope, & convulsiones. Austeri verò suffocationes & constrictiones hypochondriorum & organorum respiratori dicatarum, quæ omnia in Epilepticis observantur & per solam particularum figuram &c. explicari possunt.

§. XIII.

Utenim in automatico horologio formâ essentiali integrâ & perfectâ existente omnia accuratè fiunt, adeo ut doctissimi etiam hominis industria illa imi-

tari nequeat. E contra verò aliquâ saltem mutatione accidente, perversi cientur in horologio motus: Eodem modò innumeri in corpore humano deprehenduntur motus, qui omnem excludentes perceptionem à sola partium dispositione dependent, quâ vitiosè mutatâ corpus statim diversimodè perturbatur, & variè iique tumultuosi partium motus observantur.

§. XIII.

Ad id vero quod excipitur: omne simile claudicare, nec naturalia artificialibus comparari posse, modos etiam materiæ inefficaces esse; Respondeo *ex ipso hypothesis auctore*. Verum quidem esse, quod comparationes, quibus in scholis uti solent, dum intellectualia explicantur per corporea, substantias per accidentia, aut saltem qualitatem aliquam per aliam alterius speciei, haud multum edoceant. At verò, quia in iis quibus utimur, non comparamus nisi motus quosdam cum aliis motibus, aut figuras cum aliis figuris, hoc est res, quæ propter tenuitatem suam sub sensus cadere nequeunt, cum aliis quæ sub illos cadunt, quæq; alioquin non magis ab illis discrepant, quam major circulus à parvo, contendimus rationem aliam nullam ab humano ingenio excogitari posse, quâ motuum horum veritas melius declararetur. Ceterum modos materiæ satis efficaces esse prolixius demonstrat *Turinghoff*; hac vice monemus saltem, ut cultrum in re domestica, antimonium in re medica, à nobis dissentientes aspiciere velint, videbunt omnem operationem, à sola dispositione, convenienti & debito accedente motu dependere. In ipsa etiam hominis.

hominis formatione, si saltum facere vellemus, quid hæc præsentent accidentia, ut vulgò vocantur, ad oculum demonstrare possemus: siquidem Cl. Bartholinus, cujus autoritas allegatur, nescire se simulat, quod hujus opinionis auctores fundamenti loco præsupponant, essentialia illa accidentia non agere fortuito, sed juxta leges naturæ à summo optice inditas.

§. XIV.

Tandem etiam à curatione particula ista acidæ & austera probantur. Curatur enim hic affectus per medicamenta acidum imbibentia, & austerum corrigentia, qualia sunt rasura eboris, oculi *S. limatura* *Q*, margaritæ præparat: corallia præparat: *S. succini*, *catyophylli*: *in salis armoniaci*, *spiritus salis dulcis* &c. Plura qui cupit adeat *collegium practicum cedro sanè dignum*, præterito anno à præceptore meo fidelissimo dissertationis Præsidi dictatum.

§. XV.

A causa proxima ac immediata ad remotas progressum facimus, quæ sunt vel naturales, nonnaturales, vel præternaturales. Naturales dicimus esse temperamentum sanguineum, melancholicum & pituitosum, ætatem infantum & puerorum. Dispositionem hæreditariam & characterem à parentibus contractum.

§. XVI.

Nonnaturales sunt sex res, quæ vitari nequeunt, vulgò nonnaturales dictæ. Inter has agmen & choreas ducit aer, qui corpus nostrum quam facilè inquinare potest, præprimis si suum addant calculum, cibum & potum, motus & quietes,

somnus & vigilia, excreta & retenta, ac denique animi pathemata, quæ excessu vel defectu peccantia infaultæ hujus sobolis fiunt parentes.

§. XVII.

Causæ verò præternaturales sunt morbi prægressi eorumque causæ & symptomata, V. G. cephalalgia, vertigo, morror, tristitia, colica, vermes, succus pancreaticus, lymphaticus, biliosus, non ritè sese habentes, licnis & venarum lactearum obstructio, lochiorum, secundinarum ac sanguinis menstrui retentio, vel nimia eorum excretio, item vapores ex hac vel illa parte elevati, quos quidam præter omnem rationem admittere volunt.

§. XVIII.

Ut methodicè procedamus, observandum affectum hunc non uno eodemque invadere vultu, sed Proteo mutabiliorum esse: hinc perlustrata causâ remotâ, progredimur ad differentiam, quæ desumitur à tempore, causa, subjecto & invasionis modo.

§. XIX.

A tempore desumptâ differentiâ alia erit vel hæreditaria & congenita; Alia adventitia, recens, vel inveterata. Hæreditaria à parentibus epilepticis mediante semine in foetum derivatur ac transplantatur. Congenita ab inordinata gravidæ diætâ suam ducit originem, vel si grava epilepticum hunc morbo correptum viderit. Adventitia ab externis injuriis, scilicet naturalibus, nonnaturalibus ac præternaturalibus, de quibus antea dictum, edito jam in lucem foetu, oritur. Recens est quæ nondum altis in corpore

egit radices. Inveterata verò contra, quæ ægrum sapius invalit.

§. XXI.

Subjecti ratione alia est infantum, qui sapius tempore dentitionis solent fieri epileptici, ob tertiæ & septimæ conjugationis nervorum vellicationem, & gingivarum inflammationem. Alia puerorum ac adolescentum, quæ tamen ob virium robur, sanguinis laudabilis copiam ac alterationes quas subeunt, diu durare nequit. Alia mulierum, quæ ex mensuum obstructione suum trahit ortum, dum sanguis restagnans putrescit, atescit, & non infimum acquirit malignitatis gradum. Alia virginum ac viduarum juvenentium, quæ vel ob fervorem quandam venereum, qui satari nequit, vel ex copia feminis fervidioris in hunc incurrunt affectum; Et cum præcedunt vel comitantur hoc malum symptomata quædam uterina, in quibus etiam ipsum uterum dislocari & ad gulam ascendere credunt, cum credulis mulierculis, quamplurimis; Hoc autem impossibile esse ex anatomicis edocemur principiis, ut hætenus in collegio nostro anatomico à celeberrimo meo, Præceptore Dn. D. Majo, Archiatro & Professore publico, dexterrimè administrato videre licuit: Interim tamen non negamus uteri testes posse inflari & extendi, imò etiam convelli, ut ipsum etiam uterum suum mutasse situm, appareat.

§. XXI.

Pro causarum diversitate alia est Idiopathica, alia sympathica. Idiopathica seu per essentiam est quando cerebrum proprio in sinu & generat & fovet anguem, lympham nempe acrem, ab suam intem-

periem, hoc est ob particularum quoad motum, figuram ac situm mutationem; & tum adest continua, capitis gravitas cum oculorum obtenebratione, ac limphæ, quæ antea per os, nares oculosque fluere solebat, suppressione. Sympathica est in qua materia peccans in inferioribus partibus sub capite positis colligitur, & ad cerebrum datâ occasione deferitur, & tunc cujuslibet partis affectæ propria adsunt signa. E. G. Si ab intestinis hoc oritur malum, adsunt ventris murmura, alvi obstructio, dolores colici & alia. Si a ventriculo, cognoscitur id ex appetitu prostrato, nausea, vomitu, singultu, cibi fastidio, cardialgia, cholera tam humida quam sicca. *vide Zacutum Lusitanum de P. m. l. 1. obs. 21. Forestum l. 10. obs. 64. Fernel. conf. 7. Galenum s. de loc. c. 5.* Si à liene, tumores ac dolores in sinistro hypochondrio, interdum etiam circa lienis regionem sensus ardoris ac inflammatio à cibo in sinistra faciei parte observantur; sapius alii conjunguntur morbi splenetici, uti scorbutus, cachexia, scabies, melancholia &c. *de quo Platerus, Horstius & alii.* Si ab utero hæc proveniat progenies, id demonstrabunt mensuum ac lochiorum suppressio, seminis ac foetus mortui retentio, fluor albus & alia. *Si enim menstrua non fluant ab utero morbi contingunt, si large superveniant, morbi fiunt s. aph. 57.* Et *l. Coacar. pranot. Salutare est muliebria non cohiberi, nam inde eveniunt Epilepsia.* Si deniq; ab aliis partibus, vesica V. G. pancreate, hepate, renibus, vel etiam ab externa aliqua parte, vel à vulneribus & ulceribus generetur, ex propriis iterum constabit signis, per consensum cerebrum affici. *vide observationes nobilissimi Tulpii.*

§. XXII.

§. XXII.

Ab invasionis modo alia dicitur primaria, quæ nullo existente vel præcedente morbo incipit; Alia secundaria, quæ alium subsequitur morbum, vertiginem, cephalalgiam &c. Alia periodica, quæ per intervalla certis temporibus recurrit & ægrum periodicè affligit. Alia inordinata, quæ nullas observat periodos, sed nunc citius, nunc tardius recurrit. Alia fortis, in qua præter motus & sensus depravationem stupiditas, simplicitas, fatuitas aliaque graviora deprehendantur symptomata: lævis vero e contra, quæ mitiora habet symptomata.

§. XXIII.

Cum vero cognitio morbi sit curationis fundamentum, signis opus habemus, quibus præsentem cognoscere queamus affectum, hæcque sunt triplicia: Distinctiva, diagnostica ac prognostica.

§. XXIV.

Distinctiva sunt, quæ Epilepsiam ab aliis affectibus, cum quibus aliquid affinitatis habet, distinguunt: Sic differt quam maximè ab apoplexia, in qua motus non est depravatus, sed potius abolitus, apoplectici enim jacent prostrati cum stertore, sine motu & sensu, solâ respiratione manente. Differt etiam à convulsione in specie sic dicta, in qua est involuntaria contractio musculorum versus suum principium permanens ac dolorosa, ita ut membrum evadat rigidum & inflexibile; in Epilepsia verò motus convulsivi sunt continui.

§. XXV.

Signa diagnostica partim immanentem, partim verò præsentem indicant paroxysmum: Imminentem paroxysmum

indicantia sunt nervorum motus tremulus, odoris fœdi sensus, venarum sub lingua flavedo, linguæ motus inordinatus, pallor faciei, aurium tinnitus, vertigo, extremorum frigus, ingenii tarditas, sensuum imminutio, coma vigil ac somnolentum, lassitudo spontanea, mœror, tristitia, dolor capitis, gravativus æquè ac pungitivus, oculorum corruscationes, scintilla, muscæ, ac denique tela vis obversantes.

§. XXVI.

Præsentem verò paroxysmum indicantia sunt vel pathognomonica, propria vel communia. Signum pathognomicum in hoc malo est motus convulsivus, posito enim hoc ponitur & Epilepsia. Propria quæ Epilepsiam tantum in hærent ac eam semper comitantur, sunt spuma oris, stricta digitorum contractio ac subitus in terram prolapus. Communia quæ etiam in aliis affectibus observantur sunt dentium stridor ac actæ corum collisio, mugitus, clamores, stertor, urinæ, seminis ac aliorum retentorum involuntaria excretio.

§. XXVII.

Prognostica, futurum statum & eventum indicantia, ex certis hauriuntur fontibus, petuntur enim à morbi idea ac natura, virium robore, parte affecta, actionibus læsis, symptomatibus, ac denique à juvantibus & nocentibus.

§. XXVIII.

Dicimus itaque quod omnis Epilepsia sit periculosa & curatu non adeò facilis, 1. Propter nobilem affectam partem, ad quam medicamenta non æquè uti ad alias partes, quia est valde remota, integris viribus penetrare possunt:

De Epilepsia.

Deinde ob concomitantium symptomatum vehementiam. Cum enim una ab alia pro subjecti & causae diversitate, nec non pro vario invasionis modo ac tempore, uti superius docuimus, sit diversa, hinc etiam una praeter alia erit periculosior, & curatu vel facilior vel difficilior. Epilepsia itaque idiopathica periculosior est & curatu difficilior sympathetica, quippe quae aegrum continuo affligit, & suos sine intermissione repetit paroxysmos, quibus ita cerebri relaxantur & vitiantur poruli, ut particulas heterogeneas facillime admittant, hinc lethalis esse solet. *Quum enim aetatem adeptus fuerit morbus, non amplius curabilis est, cerebrum enim eroditur a pituita ac colliquatur. Hippocr.* Sympathetica vero curatu est facilior, quoniam haec oritur a partibus in abdomine contentis: vide sis parag. XXI. quibus curatis, curatur & ipsa Epilepsia.

§. XXIX.

Haereditaria ob cerebri dispositionem a natura viciatam, nullis cedentem medicamentis, tolli nequit, estque incurabilis, ut & congenita, quamvis haec interdum aliquam admittat curationem. Adventitia vero si recens fuerit, quaeque aetas nondum egit radices; tum intermittens, quae per intervalla affligit; aut denique levis, quae gravioribus non stipata est symptomatibus, curari potest: nec non infantum, puerorum ac adolescentum; In illis enim virium adest robur & spirituum vitalium integritas, ex quibus spiritus animales regenerari, ac ita pristinae restitui queunt crassi; In his vero tempore pubertatis fermentum exortum, ac particulae heterogeneae Epilepsiam causantes ex cerebro cum sangui-

ne ad partes genitales deponuntur, & simul una cum semine & menstruo profusio excernuntur. Ad hanc classem quoque pertinet Epilepsia virginum ac viduarum juvenularum, quae omnium curatu est facilior; dum unico specifico adhibito, uterum simul respiciente, felicissime profligatur, quod omnes ferè Medici experientia edocti testantur. Contra adventitia, inveterata, continua ac fortis difficilè curantur & sunt satis periculosa; nam ut plurimum vel in alium graviorem mutantur affectum, vel per se lethales fiunt. In senibus, ob calidi innati inopiam ac virium debilitatem, spiritus animales semel exhausti ac explosi cum restaurari nequeant, nullam curationem admittit. In juvenibus vero post annum vigesimum quintum exorta agrum ad vitae finem comitari solet, uti hoc testatur Medicorum princeps hisce verbis *sect. v. aph. 7. Quibuscumque morbi comitiales ante pubertatem fiunt, transmutationem habent. Quibuscumque vero viginti quinque annos natis fiunt, his plerumque commoriuntur.*

§. XXX.

Haecenus de iis, quae ad Epilepsiae cognitionem facere videbantur, egimus; Nunc ejus proponenda erit succincta curatio, quae est duplex; Alia in paroxysmo; Alia extra paroxysmum.

§. XXXI.

In paroxysmo omnis impendenda erit opera, ut abbrevietur, vel saltem mitior reddatur, quod salibus volatilibus & lixivialibus acido contrariis fieri potest. Conveniunt itaque illinitiones temporum, narium, corporum, nuchae ac cranii circa futuras; materiam praebent balsamici vi-

ta succini, rutæ; Aqua hirundinum, picarum, liliorum convallium. Tinct. castorei, ol. castorei, Philosophorū, rutæ. Ex spiritibus, qui meo iudicio ob particulas subtiles ac penetrantiores, quibus sunt præditi, aliis palmam præripiunt sunt spiritus salis armoniaci, fuliginis, urinæ, eornucervi, convulsivus *Dn. Præsidis*, quo in & extra paroxysmum vix datur medicamentum præstantius, ita ut à *Dn. Præside* inter alia pro arcano habeatur. Conveniunt etiam suffitus & odoramenta ex graveolentibus quibus spiritus animales reprimantur, v. gr. ruta, asa foetida, castoreo, galbano, pennis pavonum ac perdicum &c. Exempli loco sequentes sint formulæ.

℞. Spir. sal. armoniac. fall.
corn. cerv. à ℞j.

D. S.

Spiritus Euserlich vor die Nasen zu halten.

Vel:

℞. Castor. succolent ʒʒ.

Rut. recenter contul. p. i. includantur sydon. & irrorent. acet. bezoartic.

S. Anpfflein daran zu riechen.

Vel: ℞. Bals. vit.

rut. a. ℞j.

ol. succin. ℞. M. D. ad pyxid.

S. Balsam.

Interea dum hæc aguntur, partium externarum in rectum fiat extensio, & quidem pedetentim, non verò vi; nam ossa inde luxata imò aliquando fracta fuisse practici observant. Os ægri clausum aperiat, aperto baculus vel cochlear ex ligno hederæ, vel sacculus ex ruta vino irroratus, inferatur, ne dentes linguæ damnum inferant, illamvè commordeant, tum etiam, ut spuma effluere, ac medica-

menta instillari, vel saltem fauces illiniri queant. Instituantur quoq; validæ ac fortiores membrorum frictions, ligaturæ ac vellicationes. Reliqua V. G. cucurbitula, suppositoria atq; clysteres, quamvis in paroxysmo indicentur, commodè tamen adhiberi nequeunt.

§. XXXII.

Curatio extra paroxysmum suis innititur indicationibus. Lympha qualitate peccans temperanda: quantitate vè & excedens evacuanda; Pars affecta una cum parte mandante corroboranda ac confortanda: Hisce indicationibus ut satisfiat medicamenta ex triplici fonte; chirurgico, pharmaceutico ac dietetico, erunt desumenda.

§. XXXIII.

E fonte chirurgico generosa nonnulla depromuntur remedia, circa quorum electionem auctores non conveniunt. Nos venæsectionem, à multis improbatam, ad conciliandum liquori tam vitali quam animali motum ordinarium, in & extra paroxysmum concedimus. Sic Medici Regiæ Hispaniarum intra sex à partu horas tor miserunt sanguinem; quam praxin licet non usitatam inuasit ratio, exegit necessitas, approbavit eventus; ut loquitur *Bravo Architer Aula Regiæ*. Arteriotomiam verò, cum sit rarioris usus, suspendimus: Interim setacea, fonticulos, vesicatoria, cucurbitulas ac hirudines omnibus commendamus. Quod si hæc & alia auxilia parum ad hujus tyranni expugnationem conferrent, ad medicuræ efficacem, ustionem ac trepanationem, ut duro nodo durus quærat cuncus, confugiendum erit. De quo vide *Severinum* & *observantias à W. Schio collectas*.

§. XXXIV.

§. XXXIV.

Ex altero fonte, qui pharmaceuticus est, vi indicationum medicamenta lympham acrem temperantia ac præparantia sunt haurienda, quæ in ordinem digesta sequentes constituunt formulas.

℞. Sal. armoniac. chalybeat.
corn. cerv. volat. s. fœtor. à ʒβ.

fœcul. pœon. ʒij. M. f. pulvis.
dividatur in vj. partes æquales D. S.
Corrigirendes Pulver vor 6. mal/Mor-
gends und Abends.

Sumatur in sequenti vehiculo.

℞. Aq. cerafor. nigr.
flor. til.
pœon. a. ʒij. M. S.

Wasser zum Pulver.

Vel ℞ Rad. pœon. maris.
filic.
primul. ver. a ʒβ.

sarsaparigl. ʒiβ.
visc. quercin. ʒij.

lign. cassia. ʒiβ.

Herb. betonic.

primul. ver.
epatic. nobil.
meliss. a. Mj.

Flor. anthos.
Tilia.
betonic. a. M. S.

rasur. cran. human.
ungul. Alc. à ʒiβ.

semin. pœon.
fœnicul. à ʒij. incis. incidend.

Infund. in s. q. aqu. chalybeat. per noctem, mane post ebullitionem

℞. colatur. ℥ iv. add.

sirup. betonic. ʒij.

Aqu. Epilept. L. ʒiv.

spirit. sal. armoniac. ʒij.
M. f. Apozem. S. Franck/cujus singulis

diebus horis matutinis ʒv. sumantur.

§. XXXV.

Assumptis his præparantibus ac temperantibus, in usum vocanda erunt purgantia: Cum autem humorum vitiosorum Saburra unâ vice vix evacuari possit, enemata primas vias eluentia præmitti debent. V. G.

℞. Rad. bryon.
pœon. à ʒij.

Herb. malv.
parietar.
rut. sylvestr.
verben. à Mj.

Flor. melilot. Mβ.
lilior. convall. pj.

Semin. anis.
rut. à ʒiβ.

stercor. pavon. ʒij. coq. in s. q. aq.
colat. ℞. ℥ i. add.

Electuar. dicathol.
benedict. laxativ. à ʒv.

castor. ʒj.
ol. rut. coct.

amygdalar. dulc. a. ʒj.
vitell. ov. num. j.

⊖ gemm. ʒβ.
M. f. Enema.

Quod si ager enemata admittere nolit, eorum loco sint sequentia lenitiva.

℞. pulv. solutiv. Zwölffer. ʒβ.
resin. jalapp. amygdalis subact. gr. xv.

M. f. pulvis D. S.

Paxier-Pulver auff 1. mal
Vel ℞ Mann. elect. ʒiβ. solv. in

Aq. flor. til. add.
cremon. ʒr. ʒij.

aq. picar. ʒvj.
sir. de cichoreo cum rhabarb. ʒiβ.

M. D. S.
Paxier-Francklein auff 1. mal.

§. XXXVI.

§. XXXVI.

Evacuatis primis vitis danda erit opera, ut lymphæ ac humores peccantes per purgantia validiora è toto corpore eliminentur. Exempli loco sint iterum sequentes formulae.

℞. Extract. hellebor. nigr. ℞℞.

℞℞℞. Jalapp. gr. viij.

acid. tartar.

castor. a. gr. vj.

℞℞℞℞. orisamarin. gut. ij.

M. f. pilul. xij. D. S.

Pillen auff 1. mal.

Vel. ℞. pil. de galban. compos. n. vij.

S.

Pillen auff 1. mal.

Vel. ℞. pulv. mechoacan.

Jalapp. a. ℞j.

diagrid. sulph. gr. vj.

castor. pulveris. gr. iv.

ol. anis. gutt. ij.

M. D. S.

Purgier. Pulver auff 1. mal.

Vomitoria quoque hic non sunt contrahenda.

℞. Sulph. antimon. gr. iv.

cremor. tartar. gr. vij.

M. f. pulvis S.

Brech Pulver.

Vel. ℞. Infus. pulv. omet. correct. ℞ij. add.

Julep. rosar. ℞ij. M. S.

Brech. Franck auff 1. mal.

§. XXXVII.

Hiscæ universalibus particularia sunt subjungenda evacuantiæ: uti et rhina, sternutatoria; masticatoria ac gargarismata, in aliorum etiam affectuum curatione occurrentia.

§. XXXVIII.

Præmissis præparantibus ut & univer-

saliter ac particulariter purgantibus, caput confortantia propinanda sunt; ut tertia etiam indicationi satisfaciamus: Talia sunt sequentia specifica antiepileptica. Radices artemis. antiquæ, pæoni. maris mens. Jul. collectæ, valeriana, acori veri. Herb. betonica, pæonia, majorana, salvia, ruta, verbenæ. Flores hyperici, tilia, liliorum convallium. Semina majorana, fœniculi, seselcos, anisi. Cardamomum, cinamomum, ac omnia aromata, præ primis autem caryophylli, quorum sal volatile oleosum spiritus explosos non solum repellit, verum etiam particulas incongruas corrigit. Viscus quercinus. Cor hominis violenter mortui, cranium humanum, cornu cervi. Pulli hirundinum, corvorum qui nondum attigerunt terram. Excrementa pavonis, ciconia, quæ vigunt spiritus ætheros. Succinum, castoreum quod omnibus medicamentis admisceri potest; ungula alceis, unicornu, corallia, oculi cancrosum, margaritæ preparatæ, quæ alterant acidum. Ambra, moschus, zibethum, ut & aqu. epileptica Langii, Anbaltina, cerasorum nigrorum, liliorum convallium, florum tilia, hirundinum, picarum. Spiritus cornu cervi, cranii humani, salis dulcis, nitri dulcis, salis armon. acidi & salis. Elixir vitæ Matthioli. Elixir Epilepticum Crollii, in quo oleum anisi succinique, aquæis quoque recta & spirituosissimæ mediante alkali salis pæoniæ & vitrioli fortiter calcinati cum sale cœniuntur. Et felix ille qui cum Helmontio & Sylvio quodvis oleum aromaticum in sal vertere didicit. Tinctura corallorum, succini, castorei, lunæ. Oleum vitæ, succini, rorismarini, majorana.

ioranz, castorei, Conserva liliorum
conyallium, pœonia, florum tilia, hy-
perici. Omnia salia, tam fixa, quam vo-
latilia. Magisterium perlarum, cranii
humani, corallorum, lapidis lazuli, hya-
cinthi, smaragdi, succini, unguis alcis.
Pulvis Bezoarticus, epilepticus *D. Arnoldi
di. Marchionis*, cum unicornu. Species
contra apoplexiam cum & sine moscho,
cephalicæ, diacubearum, diambra cum
& sine ambra, Tabulæ ex oleo succini,
diaxyloaloes ac denique cinaberis ex qua
Cl. Crato talem præparat pulverem, qui
vocatur Magnes epilepsia.

Rec. Cinabar. nativ. pellucid. limat.
in tenuiss. pulverem trite ʒʒ.
corall. rubr. ʒij.
Margarit. præparat. a. ʒij.
croc. orient. ʒj.
fol. aur. num. xv. terantur omnia
subtilissimè super lapidem
dos. gr. vi. ad ʒj.

Arcanum, epilepticum *Dno. Præsidis*
hoc in affectu omnibus antecellit medi-
camentis, & satis laudari nequit præscri-
bitur autem vel per se, vel camædiis, v. gr.

ʒ. Arcan. epilept. ʒij.
puly. Mantuan. a. ʒij.
M. D. S.

Pulver auff 1. mal.

Rec. Aq. cephalic. Lang. ʒij.
D. S.

Wasser zum Pulver.

In hujus arcani defectu sequens exhi-
beri potest medicamentum.

Rec. cinaber. ʒij.
cran. human. l. ʒij.
magist. ejusdem. ʒij.
foecul. pœon. ʒij.

Magister. corallor.
perlar.
Matr. perlat. a. gr. xv.
fol. aur. num. xj.
M. f. pulvis S.
Specificum antepilepticum dos. a. gr.
ij. ad ʒʒ.

Vel Rec. Tinctur. succin. ʒij.
Essent. ambr. ʒj.
M. D. S.
Hauptstärkende Tinctur II. Tropffen
auff 1. mal.
Vel Rec. Spir. secundin.
ungul. alc.
fuligin. a. ʒʒ.
S.

Besonderer Spiritus 7. oder 9. Tropf-
fen auff 1. mal.
ʒ. Tinct. corallor. ʒj.
S.

Tinctur zu 6. Tropffen.
§. XXXIX.

Plures adhuc paginae variis impleri
possent formulis tam externis, quam in-
ternis: Verùm cum quilibet fundamen-
tis medicis imbutus ex simplicibus supe-
rius traditis pro sua intentione & sub-
jecti diversitate generosa ac pretiosa va-
ria præscribere possit medicamenta, nolo
hic diutiùs remorari; confeto itaque
me ad fontem diareticum.

§. XL.
Dieta est vel naturalis, vel vitalis, vel
animalis. In dieta naturali cibi sint mo-
deratè calidi ac sicci, facilis concoctionis
& digestionis; boni succi, ventriculo
grati, ac nullis referti humoribus excre-
mentitiis. Tales sunt gallinæ & earum.
pulli, lepores juniores, columbæ, agni,
vituli,

vituli, perdices atque capones. Con-
diantur cinamomo, caryophyllis, nucē
moschata ac aliis aromaticis & cephalicis.
E contrario vitentur cibi frigidi ac
humidi, cocti difficiles, flatulenti, crassi,
vaporosi ac facillē putrescentes. Tales
sunt caprae, allia, sinapi, lactuca, rapha-
nus, portulaca, apium, nuce juglandes,
poma, pyra ac omnes fructus horarii,
legumina, lacticiuia, nec non caro por-
cina, anserina, passerum ac anatum. In
potu concedenda cerevisia clara ac bene
defaecata: quamvis consultius esset à ce-
revisia & vino penitus abstinere, & eo-
rum loco decoctum ex cephalicis & an-
tepilepticis ingredientibus substituere.

§. XLI.

Vitalis diæta aeris rationem habet,
qui sit temperatus, purus, vividus, si non
naturâ talis, arte parandus. Proscribi-
mus aërem impurum, inaequalem, nebu-
losum, malignum, ut & nimis frigidum,
vel calidum; hic enim spiritus tam vita-

les quam animales dissipat, humores a-
cido austeros ac viscidos colliquat, & ju-
sto reddit fluidiores; Is verò lympham
acrem auget, coagulat, incrassat atque
conglutinat, & hoc modo novis & peric-
ulosis ansam præbet obstructionibus.

§. XLII.

In animali diæta somnus sit noctur-
nus ac moderatus, ne vitiosis humoribus
& vaporibus caput impleatur ac gravetur.
Vigiliae atque lucubrationes in longam
protracta noctem sunt fugiendae; omnes
enim humores reddunt acriores, vires-
que prosternunt. Alvus sit aperta, si cun-
ctetur, emollienda pilulis laxativis, aloë-
ticis, marycostinis, Tartareis & aliis.
Gaudium quantum possibile excitandū,
ira removenda, & venus pestis instar fu-
gienda, quæ effæna non malè parva Epi-
lepsia vel apoplexia vocatur. Tantū!
Deo interim Ter Maximo sit laus & glo-
ria sempiterna.

DISPUTATIO XVII.

L. N. 7.

CONSILIUM DIÆTETICON RATIONALE

Pro

HÆMOPTOICO,

RESPONDENTE

PETRO BERNARD, Arnetensi Gallo-
Burgundo.

B.C.D.

B. C. D.

§. I.

Hæmoptici leve subinde adhibitâ hope convalescunt, præsertim ubi larga est *αἷμα*; extra enim vertitur sanguis, nec subit intus in ipsum parenchyma, à quo introitu puris sputum metuendum. Vidimus tamen unum vel alterum non sine operoso remediorum apparatu pristinam recuperâsse valetudinem; alios verò caput & promontorium bonæ spei jam videntes ex insidiis circumventos suffocatos fati cessisse. Quâvis enim sanguinis sputiones (*verba sunt Hippocratis*) juvenibus sint familiares, adeoque huic ætati minus periculosa, tamen *eodem modo* sanguinem supernè efferrî qualiscunque sit malum est. Itaque in gratiam hæmoptici Vici peregrini & in flore ætatis constituti *consilium diæticum rationale* impræsentiarum scribam, cum ut plurimum in his affectibus plus valeat diæta quàm pharmacía, ipsique hæmoptici quandoque securiores sint notis ineptisque remediis, quàm in Medicorum (rectius Medicastrorum) fide, iniquissimam mercedem ex supervacua curationis mora interdum captantium.

§. II. Inter res autem, ad vicæ valetudinisque conservationem non solum, sed & morborum curationem necessarias, primum locum sibi vendicat *Aer*. Hunc fugiat *Nesfer*, si frigidus, crassus, humidus aut peregrino æthere contaminatus, vel salibus acidis, acribus, vi corrodendi vel coagulandi præditis, imprægnatus fuerit.

§. III. Nocent venti boreales ex angusto in angustum erumpentes spaciû. Vespertini omnes pectori sunt infensi. Stu-

diolus pius & doctus obiit ex phthisi, mihi que vel centies toto morbi tempore conquestus est de vento, cum locum augustum horis vespertinis transiret, olim admisso & ore hausto, ex eo enim tempore ceperat sanguinem spuerè, deinceps. Quippe vasa majora pulmonum magis exposita sunt injuriæ aeris, quam aliarum partium vasa sanguifera, unde vel citius rumpuntur à fervore, vel saltem sanguis ibidem facilius labem contrahit.

§. IV. Itaq; emendandus & corrigendus est *aer*, quoties ejusmodi intèperies & periculi plena tempestas occurrit. Instructo cum in finem luculento camini igni, ligno juniperino, querno, fagino, vel pini, fraxini, betulæ, instentato. Huc suffimigia spectant, usque adeò efficacia, ut *Helmontius* non sine ratione immensum doleat, suffituum remedia altiora penè suppressi: excitantur autem vel sicis odoriferis ex styrace, laudano, succino, benzoin, thure, Mastiche, gummi animæ, & quod instat omnium est ligno juniperino, in pleniturno collecto, carbonibus injectis: Vel humidis ex aquis fragrantibus & balsamicis ignito lapidi aspersis, aut in æolipila rarefactis: v. g. Rec. ∇ rosar. opt. lavendul. opt. an. q. v. miscantur exactissime pro suffitu.

§. V. Inquinatur *aer* effluviis è sordibus & quisquiliis in angulis oppidorum & urbium collectis, vel è locis paludosis & uliginosis exurgentibus. Non raro inficitur humano miasmate, ubi videlicet plures homines in uno degunt cubiculo, hinc suademus nostro, ut *seorsim* in conclavi habitet, vel in rus abeat, præsertim tempore vernali (*vere sanguinis profusiva*) & autumnali, ad imitationem *Antonii*, scribentis:

*Ne quoties mutare locum fastidia cogunt
Transio & alternis rure vel urbe fruor,*

§. VI. *Cibum* commendamus laudabilem, boni succi, facili concoctionis & digestionis: v. g. panem siliginæ probe coctum sed non omni carentem fursure, quia sic & abstergit, & consolidat; iuscula carnis bubulæ vel gallinæ, avenacea, hordeacea, oryzata, amygdalata aliaque cum chærefolio, urtica & numularia alterata: rapa, cydonia, poma dulcia, carnem bubulam, vitulinam, leporinam, vervecis junioris, ferinam, gallinas, capones, gallum Indicum, alaudas, turdos, aviculas nemorales & montanas omnes, vitatis aquatilibus. Pedes porcorum, vitulorum & cervorum cum gelatina ex passulis, amygdalis, nucibus pinæ & pistaciis preparatos: pulmenta ex manna Polonica, nec non butyrum cum melle, comedat sæpius. Horum seculorum commites perpetui sint perdices, quæ omnibus in affectibus pectoris præferenda, præsertim si cum Meatico amice dividantur. Pisces rarioris sint usus. Ubivis exulent piper, zinziber, acetum: Cibi vero condiantur croco, nuce Muscata, & melle.

§. VII. Circa sumendi modum monemus, ut cibos molliores, liquidos & intense calidos (quantum ferre potest) aliis præmittat. Comedat bis de die; cœna prandio sit brevior & magis frugalis, à qua semel vel bis in septimana absteineat, eaque vespèrâ & sequenti mane potum theæ largius bibat, ut & mucus stomachalis attenuetur, & totius corporis obstructions tubulorum referentur.

§. VIII. Inter potulentia ea saltem concedimus, quæ in vetriculo non facile ace-

scunt; aut acido tum occulto tum manifesto noxam minantur. Utroque vitio vix non laborat, solo excepto Gallico vel Hispanico generoso, cujus aliquot cochlearia immediatè à prandio vel cœna concedimus libentissimè. Eandem merentur virgulam liquores vinosi omnes acido volatili contaminati, quo spiritus vini refertur, vulneratis & consequenter hemoptois infensissimus. Omnium difficillimè & rarissimè acescit aqua, quæ propter eam non poterit non Nostro esse proficua, præsertim si cum pane, radice liquiritiæ, vel chinæ, vel sarsapariglia, sassafras, cornu cervi, fœniculo, floribus violarum vel bellidis coquatur. Majorem pro nostro scopo acquirat virtutem, si cum farina avenacea cocta calidè bibatur, quo pacto & sitim sedabit & pectus solabitur. Sed cum tenuis ille potus non omnium ardeat palato, eligat Noster cerevisiâ, quæ nec recens sit, nec annosa: commendamus autem inter tot cerevisiarum genera Marburgensem, Lignicensem, Bregensem, Hanoveranam, Bernaviensem, Tor-gaviensem, Anglicam; Et quæ nunc inter has tardius acescit, præ aliis corollam meretur, quæ jure superbit *Brunschvicensis* duplex, nam cum Nautæ lineam sive equatorem nuperrimè transirent, omnia potulenta, quibus naves instructæ erant, acorem contraxerunt, sola *Brunschvicensis* exceptâ, quæ & saporem & odorem servavit.

§. IX. Prolixiori encomio dignum quoque censemus *hydromel Pollionis Romuli* auctoritate condecoratum. Hunc centesimū annum excedentem divus Augustus Hospes interrogavit, quam maximè ratione vigorem illū animi corporisque

risque conservasset; Ille respondit: *In-
tus Mulsio, foris oleo.*

§. X. Bibat Noster ter in mensa; post cœnam rarius: nunquam noctu. Quod si vigilæ molestæ sint, licebit potum vespertinum (vulgò den *Schlaff-
trunc*) degustare. Potus sit calidus, vel ad minimum refractus & temperatus, omnia enim frigida pectori sunt inimica.

§. XI. Somnus omnes compescit excretiones præter sudoris halituosa effluvia, huic ergò indulgendum. Tempore somni omnes fermentationes sunt fortiores, quamvis noctu ordinariò sint debiliores: Concurrunt calor lecti, & spirituum animalium excursus sufflamina-
natus. *Vigilia* non protrahantur ab altera parte in multam noctem; dormire noctu oportet, vigilare interdum, contrarium malo sit ægri.

§. XII. *Alvus* suo quotidie bis vel semel respondeat officio, omnes enim repletiones, ubicunque sint, sunt *hæmoptoicis* noxiæ. Sin *alvus* segnior fuerit, enemate domestico, passulis laxativis, prunis vel butyro adigatur ad obsequium: aloetia omnibus malè audiunt, utrum jure an ex præjudiciis, decernendum erit in cathedra. Porrò si fortè Noster fluxum hæmorrhoidum antehac expertus est, idem beneficium gratò præstolabitur in posterum animò; nam fluxus hæmorrhoidum hæmoptoicorum est anchora salutis & refugium.

§. XIII. Tempore vernali ventilatoriam commendamus *venesectionem*, quamvis enim non tanti faciamus phlebotomiam, tamen hoc in casu multam nobis ratione præservationis facit spem. Nam sanguine imminuto, vasa pulmonum

minus premuntur, & sanguinem intra terminos cohibent. Admittat ter vel quater in anno *scarificationem* in brachio: sinistro autem *fonticulum* gerat.

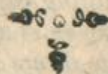
§. XIV. *Sudores* quoque singulis septimanis manè in lecto provocare javebit, quo ipso & urinæ profluvium & flatuum resolutio egregiè promovebitur, quippe sudores abdomini, vel imo ventri præ aliis vaporoso, egregiè conveniunt. Eundem in finem *potum Thee* cum Essentia balsami Indici commendamus, quo vix datur in quamplurimis morbis præstantius remedium.

§. XV. De *Passionibus* animi notum est, quod nunquam sine sanguinis insolitâ commotione existant, hinc iis maturè frenum erit injiciendum. Modum compescendi feliciter ex aureo *Renati des Cartes tractatu de passionibus animi* addisces, quam ex Medico practico.

§. XVI. Sicuti autem omnia vi exagitationi prædita hæmoptoicis nocent, ita ipse *motus* concitator, & quo *motus* fluidorum intestinus augetur, *progressivus* autem imminuitur, omni modo fugiendus: Vitabit sedulò celerem *scalarum* adscensum, cursitationes, *vociferationes*, *sternutationem* fortio-
rem, *sermone* longiores: *submissè* & *parum* loquendum,

Nam nulli tacuisse nocet, nocet esse locutum.

Hæc autem ut Nostro profint, faxit, quod omnia potest, supremum Numen.

DISPUTATIO XVIII.

MONITA MEDICA

CIRCA

OPII ET OPIATORUM USUM,

vulgò

Schlaff = Trancf.

RESPONDENTE

PHILIPPO HENRICO CHUNONE, Cassellano Hassō.

I. N. J.

Multa medicamenta, à quibus miseris agrotantes salutem expectant, esse instar lupi domesticì, ferinam suam noctà occasione exercentis in sanguinem humanum lanienā, cum *Helmontio* nostro per ignem *Philosopho*, agnosco lubens: Quot enim hic à purgantibus, præposterè & intempestivè propinatis, factas vidit clades, tot opiata infelici exhibitā manu edidisse strages, ocularis fui testis, similium tragicædiarum non rarò spectator, nunquam (Deo sit laus) actor. Hinc fortè non sine fructu monita quædam circa opiatorum usum proponuntur, ex quibus tandem cautius mercari discent illi, quibus hæctenus infesta generi humano infedit opinio, morborum violentiam citius refræuari non posse, quàm ab opiatis frequenter propinatis; Tantum enim ab-

est, ut illi rectam servent medendi methodum, ut potius se Deo & hominibus reddant inexcusabiles, nihilque aliud gloriari possint, quàm se morbos quidem curasse, agros verò obiisse: Die Kranckheit sey curirt/ der Patient aber gestorben. Nec est quod de artis medicæ contemptu, toties conqueramur, quam non sine luctu hodierno seculo pessundari cernimus, & quæ juxta effatum *Hippocratis* propter ignorantiam eorum qui eam exercent, omnium artium infima censetur: Ratio enim stat præ foribus. Soti namq; Medicinæ nulla pœna in rebus publicis statuta est, præterquam ignominia. Verùm hæc non lædite eos, qui ex ea coplati sunt.

Itaque in præsentiarum nobis sermo erit de Opiatis, quæ sunt medicamenta spiritibus animalibus obicem ponentia, unde cerebrum subsidet, & omnes statux humanæ cessant actiones, solâ exceptâ respi-

respiratione & pulsu. Ab aliis definiuntur, quod frigiditate suâ (non subjective semper, sed effective tali) calorem & spiritus animales in torporem ac stuporem quasi conijciant, ne id, quod quovismodo dolorificum est, percipiant.

Vocantur alias etiam stupefacientia, somnifera, & narcotica, non *Marz*, *Cotica*, ut olim nonnemo joculari solebat: ad quæ certis in morbis ceteris nihil proficientibus confugere licuit: Verùm hæc lex, à veteribus sancita, nunc adeò vilescit, ut *Empyrici*, *Medici temerarii*, & quivis sanguisugæ armata manu in genus humanum sæviant, opiata sine discrimine in quibusvis etiam morbis exhibente. Nempè tam sanctum nihil est, quod non corrumpat diurnitas temporis, multaque probe à majoribus instituta, uno senectutis vitio desleat in torpifimos ritus (liceat sic loqui cum *Barclai*) & senescentibus legibus juvenescunt delicta, quasi hodierno tempore liberius occidere liceat.

Gaudent equidem opiata suis privilegiis, nec ego illa de possessione, quam à multis habuere annis, deturbare satago: sed hoc saltem intendo, ut ipsorum abusum perstringam, & vim deleteriã cuiusvis à præjudiciis libero ob oculos ponam. Certum enim est, vim illam somniferam, quam ab effectu multi colligunt, impo-
fuisse quam plurimis; cum opiata proprie loquendo non habeant vim somniferam, testantibus historiis medicis, plurimos ab assumptis opiatis statim fuisse factos languidos, pulsu & respiratione ad sensum lapsis, fædoque facie coloratâ colore sine ullo etiam soporis vestigio, & elapsis tribus vel quatuor horis vigi-

lantes ex hac vita emigrasse, non viso mortis fratre somno. Et observavi, hoc ut plurimum lethale & funestum esse signum, si paulò post exhibitum opium pulsus debilior & respirationis difficilior, nullo subsequente somno, reddantur, quod in sequentibus luculentius demonstrabitur.

Antequam autem ostendamus, quibus in casibus opiata ægro funesta, Medico verò infamia fieri soleant, prius inquirendum erit in ipsorum qualitates & operandi modum. Circa quod negotium aliquot Medicorum sectas deprehendo, quas in tres redigo ordines.

Qui corticem lambunt & saltem in veterum acquiescunt placitis, ut aliis corporibus naturalibus, sic & opiatis suas peculiare tribuant occultas virtutes formæ specificæ proles, à quibus omnes actiones deduci posse auctant. Qui rerum naturalium phænomena inquirendi modus facilis quidem est, & cujusvis captui accommodatus, verum adeò superficialis & infirmis incedit gressibus, ut istiusmodi principia etiam in lusus abierint, & in theatris publicè spectatorum cachinnis exponantur, quod videre est ex tractatu *le Malade Imaginaire comédie représentée sur le théâtre du Palais Royal* inscripto. Ubi novus doctorandus in cõfessu viginti quinque doctorum, sex septuaginta, & decem chirurgorum rigoroso subjicitur examini, quem inter alia primus Doctor his verbis alloquitur.

Si mihi licentiam dat Dominus Præses.

Et tanti docti Doctores,

Et assistantes illustres,

Tres scavanti Bachliero,

Quem estimo & honoro,

Domani-

Domandabo causam & rationem,

Quare

Opium facit dormire?

Huic responderet Baccalaureus.

Mihi à Docto Doctore

Domandatur causam & rationem

Quare

Opium facit dormire?

A quoy respondeo,

Quia est in eo

Virtus dormitiva,

Cujus est natura

Sensus assoupire.

Datâ hac responsione acclamat Chorus.

Bene, bene, bene, bene respondere

Dignus, dignus est entrare

in nostro docto corpore.

Alii qui qualitates vulgò primas di-
ctas nimium venerantur dir inter se cer-
tarunt de opiatorum naturâ, utrum cali-
dâ instructa sint qualitate, an verò frigi-
dâ? Et cum in Opio quod basis est repe-
rissent vim stupefaciendi, & effectum fri-
gidum, statuerunt opium esse somniferû,
quia sit frigidum. Falsa hæc assertio non
parum auxit medicorum audaciam in ex-
hibendis opiatis, siquidem vix credibile
erat, tantum frigus in aliquot saltem gra-
nis latere, quod sanitati nostræ exitiosû
esse posset. Hos *Helmontius* prolixius re-
futât in tractatu *potestas medicaminum*,
inquiens: Stupidum sane commetum est,
quod somnus à frigore fieret, nec intelli-
gibile, quomodo unicum opii granum sat
frigoris in stomacho causetur. Cur ama-
ricat opium? & amaror in scholis prædo-
minans calidus cõsetur? Itaq; alterum eli-
gât scholæ est necessum. Nempè vel quod
frigus opii non sit excedens, & per conse-
quens opium somnum non faciat per fri-

gus: Vel quod amaror sit fallax caloris in-
dicium in scholis. Cur enim frigida Por-
tulaca pro suo tertio gradu non est so-
mnifera? Cur manipulus Portulacæ non
æquivalet binis opii granis? Cum opulē-
tius frigus sit, ac potentius refrigeret, in
tanta particula, quàm in tantillo opii.

Tandem alii, lique non infimi ordinis,
videntes opium inflammabile esse, ardo-
rem etiam & sitim ejus usum subsequi, il-
lud calidum esse nõ sine ratione statuere;
& quia per calorem vim narcoticam ex-
plicare nequeunt, necoticorum adjuti
principiis ratione & experienciâ vestitis
sal quoddam acre opio inesse demon-
strant, quod spiritus animales ligando totâ
œconomiam animaleam ita turbate possit,
ut subtilis spirituum animalium textura
morbosè mutetur, & succi nutritii decës
distributio & valdè necessaria *assimilatio*
in momento inhibeatur, quo cessante lan-
guescant omnia, corpus trunci instar ja-
ceat, & homo sepulchro magis, quàm so-
cietati idoneus evadat. Ubi iterum *Opium*
phosphor habemus magnâ per ignem philoso-
phum. Ego, *dicis*, in opio saltem acrem
soporiferam & amarum oleum inuenio,
longè ab opii odore recedens, attamen
soporiferum: *vide locum supra citatum*.
Quod alii per sulphur fetidum fieri expli-
cant, nec sic quidè malè, cum videamus,
quam per longinqua spatia spargi possint
exhalationes fetidæ, & quam intensæ sint
(tum sensibiliter per nares, tum insensibi-
liter per meatus minutissimos admissæ) li-
quori animali, ut non rarò animi deliquiû
aliosq; graviores cerebri affectus exci-
tât.

Ut hæc meliùs intelligantur, notandû:
vitam nostram in perpetuo esse fluxu,
ejusq; conservatiõem in perenni succi nu-
tritii

tritii distributione consistere, quæ ab anima sensitiva & vegetativa, hoc est liquore vitali & animali, dependet: & ut singulis pulsibus liquor vitalis protrudatur, sic singulis etiam momentis totius corporis partibus, præsertim verò fluidis nonnullæ particulæ decedunt, & vel in auras abeunt, vel iterum versus Cor refluunt: Hinc necesse est, ut aliæ particulæ in tubulis fluctuantes in deperditarum substituantur locum, sicq; partium textura actionibus edendis conveniens conservetur, ubi duos præ aliis deprehendimus motores, spiritum vitalem, & animale, quorum ille alimentum suppeditat, alter verò per nervos unâ cum succo quodam influens assimilationem expedit, & in nutritionis negotio non superficiali navat operâ. Duobus hisce motoribus ritè constitutis omnia pro voto peraguntur, quod si in unius vel alterius systema quid mutetur, nutritio vel planè tollitur, cum partis nutriendæ mortificatione, vel saltem vitiosè peragitur.

Tale quid ab intempestivo opiatorum usu in œconomia animali fieri, paucis ibimus probatum. Deprehenditur paulò post opium temerè exhibitum frigus cadaverosum in univero corpore, quoniam liquor animalis ab acribus opii exhalationibus & lethali afflatâ aurâ in acorem degenerat, & itâ figitur, ut vel planè non influat ad partes nutriendas, vel quamvis nutritioni adstet, tamen ob mutatam crassam illam dirigere nequeat. Dum intereâ vitalis destitutus consuetâ irradiatione & nova, quam semper ab altero adveniente socio acceperat, effervescentiâ deficiente iners redditus in vi sua expansiva sanguinis partes ad se accedere & vel in partibus

hærere, vel segnius versus cor fluere permittit. Et cum cordis motus maximam partem à spiritibus animalibus dependeat, non potest non ibidem etiam opiati funestus effectus sanguinis rarefactionem impedire, ipsumque cordis fontem perturbare, unde frigus toto in corpore.

Cum verò pori, aliàs à spiritibus inflati, & tubuli, à particulis expansis dilatati, tunc coeant, aquosiores sanguinis particulæ tardius motæ, antea sub halitus forma exeuntes, nunc larvâ mutatâ sub specie madoris frigidi prodeunt, & frigidos constituunt sudores: Præsertim cum degener liquor animalis acidus sanguinem fundat, & in partes serosiores præcipitet.

Ob hujus succi nervei influxum frustratum omnes languent partes, oculi torvent, excrementa foetent, & totum corpus ab immani illo hoste immane quantum afflictum cadaverosum spirat odorem: qui foetor ab opii acido in sulphureas agente partes provenit, siquidem omne sulphur in lixivio solutum, ab acido affuso foetorem acquirit, antea in odorum, quod observatur in præcipitatione sulphuris antimonii ex scoris reguli ejusdem cum aceto factâ.

Soporem non à cerebri pororum obstructione, sed tanquam productum à spiritu animalium vel depauperatione vel fixatione oriri, qualis in jejuniis consumptis vel immodicis laboribus delassatis contingere solet, observatur, quem somnum appellare nefas esset, cum ægro potius laboriosus quam fructuosus.

Sanè nisi nutritionem ab aurâ illâ narcotica, quam in glutine volatili valde acti consistere conjicimus, primario frustrari suppo-

supponamus, non video quomodo per solam somnolentiam gravissima illa symptomata, quæ opiata excitare solent, explicari possint. Quapropter omnes moneantur, ut non tam liberales sint in propinando hoc toxico, nutritionem remorante, sed ubi vis prudenter agant, quia juxta Hippocratem in tract. de natura hominis. Medicinæ cognitio sapientiæ foror est ac contubernalis: & quis nescit, irreparabile damnum ab opiatis œconomix animalis affricari, ut vel penitus destruat, vel postmodum nunquam ad pristinum vigorem reduci possit: testantibus id innumeris exemplis medicis.

Quo verò ad specialiora perveniamus, omnes affectus in specie recensemus, in quibus opiata raro tutò exhibentur. Jubemus autem exulare opium tum in præservandis tum in curandis affectibus soporosis, quales sunt Apoplexia, Epilepsia, Lethargus, Paralysis, memoriæ imminutio, vertigo, &c. Cum enim in his alacritas spirituum animalium quàm maximè desideretur, videndum ne ab opiatorum usu exoticum induant schematismum, & pensum suum non absolventes systema nervosum omni destituant irradiatione.

Valde quoque in Mania suspecta sunt opiata Helmontio, quamvis enim somnus Maniacis conveniat, talis tamen esse debet, à quo requies expectanda non labor, quia somnus laborem adferens malus, juxta Hippocratem. Narcotica verò dant somnum molestum, hinc rectè Helmontius de Lithiasi: Errant igitur insigniter, qui maniam opiatis compescere satagunt. Cum omne opiatum sit in se amens, quia amentia nihil præter somnium vigilans.

In visus imminutione & auditus diffcultate nocent opiata. Et vidi mulierem cui hæmorrhagia uteri extremum minabatur periculum, opiatorum usu in cæcitate incidisse, nullis cedentem remediis, ratio enim evincit, spirituum lumen non parum ab opiatis obtenebrari, ut sic inepti ad munia sua obeunda reddantur.

In Phthisi quid narcoticis deterius? pus incrassant, respirationem imminuunt, vires prosterunt, & nihil eorum omitunt, quæ mortem accelerare & vitam abbreviare possint. Clarissimus Timæus & Gùldenlee in pleuritide conjugis opium naribus obtulit successu non contemnendo: Sed cave ne exemplo tali audacior factus simile quid vel graviora tentare velis. Duo cum faciunt idem, non est idem: nec cuivis contingit adire Corinthum: Siquidem opium RHOMPHÆÆ typum habet, aut ensis bifidi, quem si incauta, furiosa, aut delirantis manustraverit, jugulum petit, herumque confodit: Viceversâ qui dextrè eum versare noverit, huic amicum subsidium, certa defensio ac patrocinium futurus. Sic improvidè propinatum, vitæ & necis solet esse libamen.

In asthmate pituitoso res est periculi plena Opium, cujus usu ægri in suffocationis metum præcipitantur.

Anginæ, omnesque febres malignæ, variolæ, & morbilli nusquam tutò curantur opiatis, & rogo te per amorem Dei, ut in morbo Ungarico, febre petechiali, & similibus morbis illis abstineas: Quomodo quæso figentibus spiritus vitales & principia activa ligantibus addimus robur naturæ? Nonne manibus ligatis in-

duciz dantur morbo, ut eò profundius sanguini innidulari possit. Et vel solus ille motus contrarius, qui ab opiatīs conciliatur, maximam infert vim naturæ, siquidē omnia fluida nobis dormientibus magis versus centrum, quam versus peripheriam, vergunt. Quapropter potius in excubiis standum, & spirituum cohortes ad pugnam incitandi, non ad soporem componendi essent: Neque vigiliæ tantū damnum inferent corpori, quantum tu opiatīs tuis imprudenter exhibitis. Et vide ne tibi accidat, quod in actis medicis refert *Illustr. Barthol.* ubi dolore à narcoticis sedato, ægra ab eo tempore correpta fuit vertigine, stupore & imbecillitate capitis, ut hic plus mali quam illic boni fuerit. Semper ergò cogitandum: Si non potes prodelle, non debes obesse. Et quavis unus vel alter suam jactet felicitatem, & opiata in his morbis sumo cum successu exhibita esse contendere velit, tamen nusquam tuta fides, & una hirundo non facit ver. *Helmont.* durius loquitur *trast.* **RETENTA**; inquit: quavis avis juxta rostri sui modulamen vocem edit, loquiturq; quisque de nundinis, juxta atque in iis profecerit. *Ein jeder Krämer lobt seine Waar.* Si enim eventus parum secundos & infaustos cum prosperis successibus conferre vellemus, hos illi plurimū excedent. Sed terra illos tegit, quam sicco terimus pede: Dum interea felices successus sublimia petunt, & famam aucupantur.

Ipsi ventriculo infestum esse opium, à nausea & vomitu fidelissimis ejus pedissequis colligitur. Confirmantur illa symptomata historia oppido rara, quam *Thomas à Willis* enarrat de viro robusto &

mediocriter sano, qui ab usu opii illicito circa ventriculum de gravamine intolerabili ac stupore conquestus intra quatuor horas interiit. Observarunt etiam mecum alii, plurimis opium vomitus excitasse, non sine præcedente anxietate, nausea & perturbatione, quam brevi post stomachi contractio & ascensus infecutus, unde vomitus. Ut enim spirituosæ cordialia, quamprimum in ventriculum pervenerint, auram suam vitalem ita explicant, ut omnes totius corporis partes exinde largam vel in momento etiā percipiant refectionem. Modo haud ab simili spiritus animales & humores ventriculi in villa illa lanuginosa Narcoticorum tincturam vituleam & irritativam imbibunt, à quibus fibræ nervæ, tunicam internam contextentes, & hanc crustam sustinentes, illam hauriunt, & ad satietatem impletæ conturbari incipiunt, & fibras carneas superstratas in spasmodicere. Cum verò spiritus sibi sint contigui, aura talis maligna ad Palladis arcem delata, primò incolas cerebri concutit, post mutatâ systasi ita figit, ut nisi novi advenientes pulsui edendo & respirationi perficiendæ adhuc sufficientes essent, impossibile foret, hominem vel ad momentum etiam supervivere posse.

Ut enim sapius stomachus insons capitis luit poenas, & perturbatis in cerebro spiritibus animalibus, aiii in ventriculi nerveis fibris similem *araçia* concipiunt, quod in vulneribus capitis vel cerebri nec non vomitionibus in curru vel navigio vectis manifestò videmus: Sic etiam spiritus animales in ventriculo laccessiti, vel halitu venenoso contaminati

minati, cerebri incolumis malum communicare possunt.

Illi quibus alvus contigit segnior, cane pejus fugiant opium. Imprudens quidam sed temerarius chirurgus Clysterem opiatum injecerat viro consistentis aetatis, à quo alvus ad eò muneris sui fuit oblita, ut quamvis tam lenitivis quàm fortioribus purgantibus sæpissimè etiam moneretur, rarè tamen expectationi satisfecerit: Sic incidit in scyllam charybdis vitaturus.

In dysenteria quid præstet opium, ostendimus in peculiari *Disputatione de Dysenteria maligna*. Quapropter crambem bis coctam nauseantes transitum facimus ad literatorum morbos, quos uno nomine affectu hypochondriaco indigitamus. Certè si in aliis prudentiâ & circumspectione opus est, in his quàm maximè requiritur, in quibus spiritus animales continuo fluxu & refluxu, in numerisque super glaudulam pinealem ductibus, jam dum delassati variisque anomaliis obnoxii sunt. Siquidem nemo erit, qui nesciat, quot quantisque eruditorum hominum corpora exposita sint periculis atque ægritudinibus. Dum non unus, non duo, non decem morbi, sed plures doctis insidiantur: Multi eorum assidue meditando, legendo, scribendo totumque vitæ tempus studiis ac lucubrationibus terendo, robur suum ita exhauriunt, ut non pallefant solum, verùm miserè tandem contabescant, nec tam labefactando corpus, quàm planè absumendo funditusq; destruendo liquorem

animalem pessudent; unde fortè non multum aberravit eleganti suâ allusione ille, qui MINERVAM dictam quod MINUAT NERVOS vel spiritus animales seu liquorem nerveum existimavit. Alius non minus ingeniosè enuntiavit, literatos, chartas sive libros assidue versantes manu, in viros tandem chartaceos hoc est infirmos atque valetudinarios evadere, & tam diu literarum invigilare studiis, donec tandem corpus cacochymicum cachecticumque istius diligentiae merces existat: De quo vide *Spæzelii dissertationem præliminarem de primâ infelicitatis literaria origine. Et celeberrimi Professoris Heidelbergensis Domini Doctoris Franci dissertationem de studiorum noxiâ*. Quæ mala cum à spirituum animalium attritione proveniant, literati potius restaurantibus, & spiritus animales regenerantibus, refocillari deberent, quàm vel perniciosis opiatis, vel purgantibus etiam illis colliquativis in majus malum præcipitari.

Hydropico, viro opulento, cujus cura mihi erat demandata, Judæus nequam, Doctor asininus, clam exhibebat *requiem Nicolai*, & sic non Medici, sed venefici præstitit officium. Nam æger expiravit in sopore, & ad veram deductus requiem docuit sapere adstantes, ne illis adulatoribus, quomitiore vocabulo notantur à *Septalio* impostherum tam faciles largiantur aures.

In hæmorrhoidum & catameniorum fluxu, inò quibusvis hæmorrhagiis opiata nigro notanda sunt carbone. Si enim in principio fluxus exhibeantur, illū supprimendo fiunt lerna malorum: Sin verò expectetur, donec vires sint contractæ & languidæ, tunc eas penitus convellunt, & œconomiam animale[m] ita labefactant, ut si non subitanea, tamen lenta subsequatur mors, quam cachexiæ lethales in his casibus satis confirmant.

Infantibus, in quibus spirituum gressus infirmi adhuc & instabiles: tum etiam senibus, in quibus valdè debiles, nocent opiata. Et mallem ut in infantium tenellulorum morbis curandis omnimodo ab opiatis abstinere, cum alia innumera sint, quæ hos morbos debellare possint, de quibus consuli debent *Clar. Sylv. & Doct. Etmüllerus*; ille in suo de morbis infantium tractatu: hic verò in valetudinario infantili methodo accuratè descripto.

Quamvis verò multi è Turcis impudè excessus in opiatorum usu ferant, id tamè non de omnibus dici potest, siquidem norante *Freitagio* opii devoratores, etsi ejus usu rectè valere, & minimè lædi videantur, tamen frigidiores redduntur, eorumque functiones sunt deteriores; Ebrii & torpidi serè perpetuò apparent, fiunt comatosi, stupidi & inconstantes, modo affirmantes modo negantes: Adeò ut caveant tractare commercia, & cõversationes fugiant, ut etiam in diciturium, convitiò non absimile, quod sibi mutuò obijciunt, abierit: *Tu edisti opium*. Non aliter quàm cum nostrates alicui temulentiam & ebrietatem exprobrant. Et videtur in regionibus nonnullis humidis, & mari confinibus, tutius exhiberi opium, quàm

in his ditionibus. Hinc sapius miror, *Sylvium*, *Barbette*, *Deckerum*, aliosq; *Batavis* tam crebro & in insuetà dosi exhibuisse, quorum vestigia si quis his in locis terere vellet, brevi suæ audaciæ lueret pœnam, bonæ famæ dispendium. Quapropter omnes adhortor novos practicos, ne nimium autoritatibus in praxi tribuant: intelligenti satis.

Quod enim opiata in iisdem etiam affectibus non semper eosdem, sed diversos edant effectus, & quare à nonnullis sine noxa fuerint assumta, partim à liquoris animalis & vitalis diversâ dependet constitutione, partim à consuetudine. Illud cõfirmat *Helmont. in tractat. contrariorum nescia*: dum scribit, sopores tam morbosos quam artificiales sive opiatorum optimè debellari per lixiviam, hinc si salia lixivialia prædominentur in sanguine, acidū illud opii volatile sive sal acre non tam facilè virulentiam suam exereere poterit, siquidem *vis salina* potenter *infringit acida*. Et hæc forte ratio est, quare incolis loci maritimi de quibus supra dictum opiata largius & tutius possint nonnunquã propinari. Cum enim hi cibis salitis & fumo exsiccatis frequenter utantur, non dubitandum erit liquores vitales lixivialè inde nancisci dispositionem, de quo tamen suum cuique judicium liberum relinquimus. Hoc verò *Patroni Tabaci* proprio exemplo docent evidentiùs; videmus enim, quam gravia excitet *Nicotianæ* fumus in non asuetis symptomata, quæ paulatim mitescunt, & tandem planè cessant, quamprimum quis asueverit foeco assidere & ignem, *Vulcani delicias*, devorare. Regionum diversitates lubens silentio prætereo.

Antequam autem dissertationi huic finem imponam, monendus est Lector, quod opiata non penitus è republica medica eliminanda velim, utpote qui non diffiteor, in plurimis admiranda præstitisse opium; in quibus colligendis laudandum suscepit laborem *C. L. Tilingius in celebri suo de laudano opiato tractatu*. Et cujus naturam graviore stylo non minus doctè quam accuratè descripsit *Celeberr. Jenensium Professor D. D. Wedelius in sua Opiologia*. Novi etiam, quod in justa quantitate cumque aliis circumstantiis aptè congruis exhibitum, nonnunquam sit salutis anchora, quatenus spiritus quosdà efferos debellat, aliosque profus extinguit, & animæ sensitivæ nimiam impetuositatem compescit, ut contractior facta velut se intrò subducens quæta jaceat: Pari ferè ritu, ac cum flammæ vehementius erumpentis aquarum inspersio ambitum coercet, & intra limites continet. Verum hæc omnia præstant opiata, quatenus deposuerunt connexum suum virus: Illud verò segregare, hoc opus, hic labor est.

Opium certè est instar numismatis, cuius una phasis angelicam præ se fert faciem, altera verò diabolicam & monstruosam exhibet. Hinc teste *Helmontio* felix ille æger, cujus auxiliator medicus novit lethalia è papavere separare, retento auxilio excitatore potestatis in duumviratu: Alioquin sanè nocuum cum proficuo simul assumuntur, unumque impedit alterius profectum. Opiata enim non debent inducere somnum, sed saltem cohibere recessum spermatici & alimentarii liquoris in degenerem & cadaverosum humorem.

Totum autem negotium consistit in hoc, ut scias sal illud acre refrænare & acridum hostile demere; Ergò chymia salutanda, quæ te docebit utile ab inutili segregare, & facilè voti tui fies compos, si modo debito & convenienti instructus accedas menstruo. De quo alibi sincerè tecum agit illustris *Langelot*. Tu Lector benevole, si meliora habes communicæ: Sin minus his utere mecum. Deo Opt. Ter Max, sit laus & gloria in æternum.

DISPUTATIO XIX.

THESES MEDICAE

SANITATIS STUDIOSORUM
METHODUM EXHIBENTES.

RESPONDENTE

JOHANNE WASSERHAUSEN, Frif. Orient.

I, N, D, N, J, C.

I. N. D. N. J. C.
PRÆLOQUIUM.

Fragilis profectò res est corporis nostri machina, miserima ejus est conditio, quamdiu in aëre hujus mundi accipiti velo navigare tenetur. Revocamus saltem ad animos horrendos illos & indignos res morborum fluctus, quibus immergitur, imò sæpè submergitur, nullahic est ætas, nullum anni tempus, nullaregio, nullum vitæ genus, quod ipsorum se vitæ & indignationi se subducere audeat. Miseret me sanè tenerrimorum atque delicatulorum infantium, quos tam misere vexari morbis, quamprimum saltem materni uteri claustro perripere auramque vitalem hauriunt, videmus: quid? quod vix nati sæpius iterum esse destinant. Usque adeo morborum tempestas omnium ætatum ad canam usq; senectutem sunt sævientes. Non erit anni tempus, quod non largam secum trahat morborum segetem, nullum numerabis diem, qui non multorum morborum sit fertilis, vix reperies mundi angulum, ubi non adsit numerosus morborum proventus, quorum prolixus Catalogus à Sene nostro lectione tertiâ suorum aphorism. describitur. Concomitantur morbi longa itinera facientes & ad extremos Indos navigantes, ingrediuntur minusissima Martis, imò & ipsa pro dolor! Artis castra, ibidemque devotissimos musarum Cultores adorantur, & multoties crudeliter jugulant, quapropter cum gravissimè isti morborum insultus, præprimis quando cerebri mænia perfringunt, ac mentis arcem devastant, **STUDIOSOS**, afficere soleant, operam me non lusurum confido, si prætonus ingenioli facultate exercitii gratiâ sanitatis **STUDIOSO-**

RUM regimen paucis demonstravero: Cuius propositio Supremum Numen saveat, supplex rogo.

THESES. I.

Integra statua humana fruitur sanitate suisq; actionibus edendis dicitur idonea, quando sanguis legitimam atque convenientem præ se fert crasim & miscelam, adeò ut nec in vasis abundet, neque etiam, quamvis ex sexcentis juxta Hippocr. constet particulis, vitiosa quædam qualitate ex prædominio quodam hujus vel istius generis particularum sit contaminata, quin potius omnes, quæcunque etiam sint, amicabiliter & harmoniacè ita conspirent, ut nullæ harum præ aliis in sanguine affectent imperium & prædominium.

II.

Quod autem de sanguinis mixtura jam dictum, hoc de ipsis etiam succis & liquoribus fermentativis ex illo generatis, nec non ipsis visceribus intelligi debet, cum nemo inficiari possit, ipsa etiam viscera benè constituta & propriis suis fermentis nobilitata fortes sanitatis esse custodes: Testis omni exceptione major est ventriculus, ex quo radicatus quali sanitas derivatur & plurimorù affectuum rudimenta in ipso malè disposito ponuntur, nam qualis cibus, talis chylus, qualis chylus, talis sanguis, qualis sanguis, talis viscerum totiusque corporis est constitutio; qualis corporis dispositio, talis sanitas.

III.

Quò ipsa etiam partium solidarum structura & fabrica referri debet ad san-

sanguinis & humorum mixturam & crassitudinem non minus necessaria, quando nempe fibræ suam habens convenientem tonum, ut nec nimis laxa, nec nimis dura & rigida fiat, pori quoque non nimis patuli vel angusti, quæ latius extendi possent, nisi ad alia præparare animus jam esset.

IV.

Quoniam autem non una eademque omnibus concessa est sanguinis crassitas & mixtura partiumque solidarum fabrica, sed nunc salina, nunc acida, nunc fluida, nunc fœculenta, nunc pituitosa & aquosa partes in illo eminent & caput extollunt, hinc maxima sanitatis est latitudo ratione ætatum, sexuum, temperamentorum &c. adeo ut nullum ætatis punctum aut terminum, cujus intuitu sanitatem metiri velimus, præfigere quis possit, abhorret enim natura ab extremo, hinc omnis ille sanguis sanus est dicendus, qui, qualicumque modo etiam sit dispositus, modo actionibus certæ ætatis, temperamentis & sexui convenienter edendis sit aptus: Cùm itaque totum ferè negotium in sanguinis convenientis motus & mixturæ conservatione consistat, conabor circa regimen sanitatis **STUDIOSORUM** regulas quasdam proponere, quæ non minus utiles erunt aliis etiam ætatibus, juxta quas aliorum etiam ordo facile moderari poterit.

V.

I. Multum & repente evacuare aut replere, aut calefacere, aut frigidificare aut aliter quocumque modo corpus movere, periculosum est. Nam etiam omne multum (i. e. nimium) natura est inimicum. Quod

verò paulatim fit, tutum est, tum aliàs tum si quis ex altero ad alterum transcat: dicit HIPPOCR. sect. 2. aphorism. 51. Nam profectò pessimè sanitati consuleret quis, qui ab uno extremo statim vellet delabi in aliud; quemadmodum enim in omnibus aliis fermentationibus, quando per contraria augeri vel imminui debent, gradatim procedendum est, ne fermentum vel nimis exaltetur vel plane suffocetur & extinguatur, cujus rei cerevisia regnante Sirio tempore fermentationis à materia subtili nimium exagitata, accescens & putrescens evidens est testis, ita quoque sanguis, cujus mixtionem laudabili primas in tuenda sanitate tribuimus, si in fermentatione fortè peccet, nequaquam vel corrigi vel alterari debet per extremum aliquod, aliàs enim plus damni quam emolumenti inde sperandum, cujus subitaneæ mutationis & exinde sequentium malorum plurima exempla admodum funesta hic adducere possem, sufficiat jam unum vel alterum.

VI.

Multi qui subitò aërem calidum cum frigido commutant, catarthis & defluxionibus corripiuntur, quatenus partes activæ sanguinem antea valdè exagitantes à frigore externo concentrantur, adeo ut pori propter mutationem illam subitanam sic constringantur & humores hinc inde restagnantes glandulas serositate adimplant, vel, qui ex frigido aëre calidum subitò intrant, facile febrem ardentem accelerare possunt, nam propter repentinam exagitationem sanguinis motus facilimè turbari potest. Phthisis citius radices agere non potest,

potest, quam si post vehementis exercitium & nimiam corporis incalescentiam plenis buccis potus frigidus ingurgitetur; sanguis enim celerrimò passu pulmones peragrans à potus frigiditate propter gulę vicinitatem in momento quasi in suo motu retardatur, ut restagnet, qui tunc acris & acidus redditus teneram pulmonum substantiam irritatione & vellicatione continuà facillè corrodit & exulcerat.

VII.

Idcirò nigrò lapillò notari etiam debet illorum consuetudo, qui tempore æstatis sanguine fervente & corpore calidò existente in flumina descendunt & vehementi conatu corpus frigidà perlavant; sic enim in uno momento iliadi morborum fores aperiuntur, potissimùm autem, obstructionibus, febribus, atrophie, cachexie, scabiei, languori ventriculi, colicæ, dolori capitis, memoriæ tarditati, vertigini, incubo, & sexcentis aliis affectibus à suppressis spiritibus & partibus activis in sanguine indeque enatis; obstructionibus oriri solitis.

VIII.

II. **A** Multo tempore consueta, etiamsi fuerint deteriora, insuetis minus turbare solent, inquit Hippocr. Sect. 2. aphorism. 50. propterea semper aliquid concedendum est consuetudini in sanitatis conservatione, ut ille iterum dicit Sect. 1. aphor. 17. c. gr. si quis cibis durioribus concoctuque difficilioribus longis annis fuerit usus & jam se statim victui tenuiori & diætæ strictiori velle accommodare, sanitati suæ bene præesse non videatur, quod Westphali & illis finitimi suò

exemplo comprobant, dum victu tenuiori utentes scabiei aliarumque impuritatatum fiunt mancipia, quia revera nulla est convenientia fermenti ventriculi & mixtionis sanguinis cum cibis mollioribus: quò etiam respicit illud HIPPOCR. quando alibi dicit: *Vitius humidus febricitantibus omnibus confert, maximè verò pueris & aliis tali victu uti consuetis.*

IX.

III. **Q**ui benè valent corpore Medicationes agrè molestæque ferunt, admonet jam sapius laudatus HIPPOCR. Sect. 2. aphor. 37. Idcirò corpus non ita temerè purgantibus tentari & exagitari debet, facillè enim turbam in massa sanguinea excitant, adeò ut via expedita sternatur ad febres: ipsa etiam cardiaca & corroborantia haud ita promiscuè usurpanda, sunt enim maximam partem valde spirituosa & sanguinem facillè in flammam erumpere faciunt. De stomachicis autem, Alterantibus & balsamicis aliter sentiendum, cum tantum absit, ut noxà aliquà sanguinem afficiant, quin potius per intervalla adhibita strenuè evadant milites contra tot hostiles morborum impetus; qualia sunt: *Elixirium proprietatis Paracelsi, Elixir tartisæ orbue, Succolada Indica, Essent. ambræ, Confect. alhermes, Blandiora acida & Aloatica urinosà* parcius tamen sumpta.

X.

Accedo nunc propius ad methodum conservandi sanitatem **STUDIO-
SORUM**, quæ convenienti sex rerum n. n. usu maximam partem absolvitur; ergò eo, potissimùm dirigenda erit, ut primariò ventriculi tonus quantum possibile fartus.

Aer tectusque servetur, & acidum illud vitale, quod ibi manifestum, in sanguine autem occultum est, religiosius habeatur, ita ne forte à sua dispositione degeneret in ventriculo, neque in sanguine sui juris evadat, omne enim acidum secundum HELMONTIUM extra ventriculum hostile est, quò scopò superatò omnis res invado erit & laudabilis crasis Massæ sanguinæ inde proveniet, nec non spiritus animales tanquam organum mentis principale, & ingenii ac memoriæ promus condus, puri, satis volatiles & nitidi generabuntur.

XI.

Aer idcirco contemplandus, quò pactò nempè *STUDIOSIS* in usum sit vocandus, hunc autem occultum quendam vitæ nostræ præbere cibum nemo inficias ibit, qui eò saltem respicere velit, quod ne ad momentum quidem sine aura hac vitali superesse possimus, hinc *BORELLUS cent. 3. observ. 38.* refert, quandam in India Medicorum sectam reperiri, quæ solo afflatu morbos curandos aggrediatur, ubi exemplum etiam habet hominis per Inspirationem aërem in nares & fauces ad vitam redeuntis, id quod & ipse privatim Anatomix incumbens sum expertus, dum canem omni jam motu vitæque carentem aëre in pulmones inflatò in vitam quasi revocavi; ex quo videre est, quantum juris AER nos ambiens & singulis momentis per manifestas & occultas vias inspiratus in sanguinem obtineat, qui maximam partem ab aëre tingitur, ejusque motui facile auscultat.

XII.

Est enim AER secundum CARTE-SILIM corpus valde fluidum & rarum ex particularum tertii Elementi tenuium admodum, & motui materiæ ætheræ facillè obsequentium congerie conflatum, hinc Prothèd mutabilior esse solet propter diversi generis atomos à polo, solo & falso ipsi communicatas, mediantibus quibus nunc calidus, frigidus, humidus, siccus nunc turbidus, fallus, venenatus &c. evadit.

XIII.

Auram modo dictis qualitibus affectam Parnassum ambientem & ab ipsius incolis immoderatè haustam multorum morborum fieri seminum, facillè perspiciet is, qui *Disputationem quintam Colleg. publ. Dn. PRÆSIDIS* intueri non gravatur, quare quantum possibile vel vitanda, vel si hoc fieri non possit, corrigenda erit. Eligendus contra Aer nitidus, purus, nullisque atomis peregrinis inebriatus, qui sanguinis constitutionem viscerumque tonum conservando laudabili spirituum tum vitalium tum animalium generationi ansam præbeat, idcirco vel inde ruricolæ præ aliis sanitate firmiori gaudent, quippe qui in aurora surgentes post claram & fragrantem hauriunt auram: quo etiam respicit SCHOLA SALERNITANA, quando dicit:

*Lucidus ac mundus sit ritè habitabilis aer,
Infectus neq. sit, neq. olens fæore cloaca.*

XIV.

Porrò cum ventriculum nihil magis debilitet ac enervet h. e. Chyli in illo præparationem ejusque in tenuibus intestinis depurationem magis impediat

& retardet, quam si in cibi ac potus administratione error committatur & chylus variis vitiis leatens ad primariam animalis œconomiz culinam Cor deferatur sanguinemque in ejus thalamis vitiosè effervescente faciat, aded ut hoc modo variaz intemperies tanquam numerosarum maximè tamen degenerum prolium fecundæ matres in sanguine parturiant, maturè quoque hic prudentia medica adhibenda, Nam *vitium commissum in prima Cœctione non facile corrigitur in secunda, multò minus in tertia*, ut communis Medicorum fert regula.

XV.

HOc autem potissimùm provenire solet à copiosiori ciborum ingestione, quo mediante fermentum ventriculi in ciborum cœctione & fermentatione primas tenens, ita obruitur, ut impar reddatur præstando suo muneri, hinc chylicatio superficialiter saltem absolvitur, multæque cruditates in chylo malè confecto remanent, quæ sub facie hac deformi sanguini commissæ, multarum obstructionum & subsequantium febrium authores existunt. Qui hostis à STUDIOISIS propter vitam sedentariam & continuas meditationes faciliùs admittitur, unde spiritibus hoc pacto à ventriculo avocatis Chylicatio segnius peragitur. Nam:

*Ex magna cœna stomacho fit maxima
pœna,*

Ut sis nocte levis fit tibi cœna brevis.

XVI.

Qualitatem ciborum quod attinet Musarum alumnis maximè nocivi sunt cibi crassi, viscidii, acidi & fumo indu-

rati, præprimis illis, qui melancholici, ut vulgò loquuntur, audiunt, & affectibus splenicis & speciatim Scabie sæpe tentantur, quo nomine malè audiant carnes vetulæ, caro suilla, ova dura, animalium extremitates, pisces crassiori & densiori corporis habitu præditi, cascus veteranus, quem haut immeritò non nemo jocosè *nequam* dixit, id quod SCHOLÆ SALERNITANA etiam vult inquiring: *Cascus, anguilla nimis obsunt si consendantur.*

Et alibi:

Cascus est gelidus, stipans, crassus quoque durus.

Videmus profectò quam malè infantum ventriculum lac coagulatum & in caseosam substantiam conversum afficere soleat, ut etiam per totam vitam multi caseum abhorreere cogantur; his enim & similibus cibus sanguinis crassities augetur ejusque spiritaliscentia imminuitur.

XVII.

POtius conveniunt STUDIOISIS cibi boni succi & facilioris digestionis, sale volatili vel acido blando gaudentes, panis videlicet bene fermentatus & coctus, juscula ex oryza, hordeo & avena parata, raphanus, lactuca ex Endivia, raphunculo, cochlearia & nasturtio confecta, Pomæ Borsdorffiana, cydonia, citrus, ribes berberes amygdalæ. Carnes juniores, in specie bubulæ, agninæ & vitulinæ, Ventriculi animalium. Anseres juniores, alaudæ aliæque aves; truttæ, lucius, perca; Olera non faciliè in liquamen tertridum abeuntia &c. Sic enim sanguis & succus nutritius ab impuritate & Caco-chymia præservatur, quæ alias STUDIOISIS familiarissima solet esse, quod scabies

bies, scorbutus, affectio hypochondriaca aliaque incommoda satis ostendunt, nec non viscerum & præsertim ventriculi tonus & laudabilis constitutio, saluatur.

XVIII.

Quoniam ciborum præparatio in ventriculo quam Chylosin appellamus non absolvitur Coctione & elixatione, ut Medici veteres voluerunt, sed fermentatione quâdam suborta à liquore quodam acido in ventriculo hospitante: tanta curiositas & religio in ciborum assumptione, num scilicet liquida sive solida sint præferenda, observanda non videtur, unam enim omnia in ventriculo subeunt fermentationem & in eandem massam convertuntur.

XIX.

Unanimis diætæ præceptorum vox est, ut prandium largius lautiusve capiatur, quam cœna, ergo cum sanitas augustissimis illis limitibus circumscribi non possit, nihil interesse credo, num cœnæ vel prandio magis indulgere velis. Sit tamen certi quid hac in parte asserere mihi liceat, ut curiosis satis fiat, pleniori cœnâ quam prandio genium tractandum esse facilius dixero, quia calor & spiritus tempore somni copiosius ad viscerum coctiones excurrunt quàm vigiliarum tempore, præprimis apud **STUDIOSOS**, in quibus spiritus tempore diurno vel exercitiis vehementioribus vel studiis & meditationibus continuis valdè consumuntur tempore somni per quietem restaurandi.

XX.

Meditanti nunc mihi potus administrationem apud **STUDIOSOS**

obviam statim procedit Consuetudo illa Medicis maxime culpabilis, quando statim à prandio vel cœna adseram usque noctem poculis inter se certare solent **STUDIOSI** maximo cum corporis & sanitatis detrimento, nam ventriculus copioso illo liquore obrutus nequaquam debite suo muneri citra chylosin vacare potest, cum fermentum ipsius nimis dilutum, sua activitate privetur, non aliter, quam ∇ ex affusione aquæ vires suas deperdit, unde hoc modo chylus semicoctus & putredinem concipiens cito pede ad sanguinis officinam tendit ibique meditantibus indigestis illis crassis atque incongruis particulis magnas in Massa sanguinea concitat turbas atque februm variarum fomenta constituit: & cum sanguis caco-chymia hoc modo affectus in solitam subeat fermentationem, hinc ex lege circulationis multæ crassæ & fœculentæ particule quaquaversum rapiuntur & ipsam etiam cerebrum petunt, ubi dolores capitis, excitant spiritus animales multis impuritatibus inficiunt, eorumque motum lædunt, ut ingenii hebetudo & memoriæ debilitas subsequatur, quæ *ataxia* non solum ad actiones animales, verum etiam ad ipsas vitales sese extendit, variaque dramata in cœconomia animali ludere solet, adeo ut si omnia vel plurima saltem mala recense velim, longe ultra propositum meum excresceret disputatio.

XXI.

Quamvis hic præterire nolim, qui fiat, quod plurimorum ferè **STUDIOSORUM** externa cutis urentis:

& immunda scabiei fiat seminarium, ubi fat equidem causarum proflare scio, in nullam tamen majorem culpam devolvi posse credo, quam in ebrietatem & copiosum illum à cœna statim assumptum potum, siquidem sanguis hœc modò effertis multis particulis inebriatus & cacochymia repletus simili quoque labe ipsum succum nutritium singulis pulsibus per arteriarum poros transudantem inquinat, unde cutis & subjacentis carnis pori pervertuntur, ita ut acria illa corpuscula pedem figere cogantur & scabiem producant.

XXII.

Symbolum in prædictis ex ebrietate malis confert nicotiana sive tabacus, quem sine discrimine computationibus interponunt, angue pejus, nisi sanitatem evertere quis velit fugiendum Musarum filiis, pollet enim ingenti vi narcoticâ spiritus animales figente & intemperatis adhibitus ipsum plexum choroidei obstruit, & spirituum animalium ordinem pervertit, unde densas fatis microcosmi Luna eclipses pati potest irreparabilia ferè damna œconomix animalis inferentes.

XXIII.

Nolim tamen ut ex eo, quod jam de nimis & excedentibus computationibus dixi, omni conversationi & hilaritati STUDIOSI valedicant, qui nec lætix calicem hisce perstringo, nec animi laxandi gratia institutos confusus improbo, quibus sanguis spiritibus per prægressam vitam sedentariam & continua studia depauperatus, & melancholiâ sive crassitie correptus, pristino

nitori redditur, cavendum saltem, ne quid nimis.

XXIV.

Quoniam verò viscera apud STUDIOSOS & inter hæc ventriculus valde languent, seriò vitandus etiam erit potus frigidus, qui fermentum ventriculi activitate sua privat & calorem suffocat, ita ut cibus & potus convenienti modò non fermententur & volatilisentur, sed in massam quandam tenacem, viscidam & mucosam convertantur, plurimis affectibus materiam præbere aptam natam.

XXV.

Magnopere etiam sanguinis motum & mixtionem lædit potus in sinu fovens multas particulas crassas, tartareas, acidas, salia corrosiva &c. quo nomine STUDIOISIS male audiant aquæ palustres, turbidæ, mustum, cerevisia recens, crassa, viscida & acescens, brühanius recens turbidus & inveteratus, vinum copiosò acidò & tartaro prægnans; his enim via aperitur ad scabiem, tabem, phthisin, asthma, diarrhæam, febres &c.

XXVI.

Potus itaque ordinarius in mensa erit cerevisia tenuis (quam in superlativo gradu hospites non rarò substituunt valde flatulentam & chylicationi infensam) optimè fermentata lupuloque bene condita &

De qua potetur stomachus non inde gravetur.

quia hæc cibos ad ventriculum deferendò & benè miscendò chylicationem optimè adjuvat. nec non juna cum cibus in lauda-

laudabilem chylum conversus sanguini æque gratus amicus est, potest tamen interponi haustus vini generosi magnam habentis cum sanguine analogiam, modò antea enarratis vitiis careat. In conversationibus tamen quotidianis amicorum præferrem brühanium probè defæcatum propter acidi defectum, quod in cerevisia & vino abundare magis videtur.

XXVII.

Verùm enim verò cum non in cuiuslibet positum sit potestate & conditione, diætæ leges naturæ suæ convenientes vel proponere vel observare, quæ ab aliis non rarò oberuduntur, ut cervicem submittere cogantur **STUDIOSI**, mirum non est, si frequentior legumistarum observetur prævaricatio, quibus solatio esse potest, quod testante autopsiâ accuratissimi diætæ cultores præ aliis maximè evalant valetudinarii, aded ut verum sit hac in parte, *medicò vivere est pessimè vivere*; quare si forte per necessitatem diætam violare cogantur **STUDIOSI**, hoc saltem observari velim *sanis omnia esse sana*, & nutrire quæ sapiunt, modo in quantitate non peccetur.

XXVIII.

Decentem quoque motum egregium sanitatis esse custodem nemo inficiabitur, qui vitam nostram in placido sanguinis motu & tranquillo in circuitum circuitu consistere persuasum habet, aded ut beneficio blandioris huius fermentationis sanguinis corpus nostrum fiat transpirabile, quod maximè sanum censuit noster **HIPPOCR.** Quid idcirco hominibus vitam sedentariam agentibus studiisque continuò incumbenti-

bus salubrius esse poterit, quàm per vices motui & quieti vacare, musæa & collegia palæstrâ commutare, pro calamo tenere gladium & reticulum, pro libro ludere pilâ, locò sella insidere equo, saltare, vel rhedâ vehi aliaque studiis interponere exercitia?

XXIX.

Sedulò tamen danda est opera, ut motus suò tempore & moderatè instituat, hinc magnas sanitati insidias struunt illi, qui brevi ante prandium & brevi ab illo palæstram frequentare aliisque exercitiis vehementioribus vacare solent, siquidem calor hòc modò dissipatur & spirituosæ partes consumuntur, quò minus viscera & inprimis ventriculus munera sua debitò modò obire possint.

XXX.

Quamobrem hac etiã in parte *medicò itur tutissimè* patitur enim nimia quietis sua mala pleno agmine sese manstantia illis qui continuò libris affixi sunt, & spretis omnibus exercitiis & aère liberiori in latibulis suis delitescunt vitamque protrahunt sedentariam, his quid magis familiare est, quàm languor & debilitas ventriculi, misereri mei, colica alvi, obstructio, malum hypochondriacum, scorbutus, scabies, ingenii torpor, delirium melancholicum, aliaque incommoda quæ ex prohibita sanguinis volatilisatione, spirituum generatione & prohibita insensibili transpiratione solent procreari, dum è contra clamosi stentores & altâ voce boantes nimio illò conatu vim faciunt pulmonibus, vas sanguiferis ipsisque spiritibus, quod functo eventu tandem experiuntur plurimi.

XXXI, 56-

XXXI.

Somnus vigilia utraq, modū excedentia morbus, dicit HIPPOC. Sect. 7. aphor. 71. Nam profecto somnus limites transgrediens multa etiam impedimenta studiis inferre solet, dum cerebrum copiosis humoribus adimpler, qui spirituum animalium motum refranandō ingenii acumen hebetant, dolores capitis excitant & viam ad cachexiam & catarrhos sternunt: Quare longiorem somnum & pigritiam merito fugiunt **STUDIOSI**, Nam

*Cernis ut ignavum corrumpant otia corpus.
Ut vitium capiant ni moveantur aqua,*

Potius inhaerendum monito longis abhinc annis à veneranda antiquitate inculcato;

Septem horis dormisse sat est juveniq, seniq,

XXXII.

Interim tamen vigilis nimis non indulgeant, nisi febris, catarrhis, variisque viscerum obstructionibus, phtysi, atrophix & scabiei obnoxii fieri velint, Nam

Quod caret alterna requie durabile non est.

Somnus enim moderatus mirè corpus reficit & dulcedine demulcet, hinc Poëta canit:

Somme quies rerum placidissime somne Deorum;

Pax animi, quem cura fugit, tu pectora duris

Fessa ministeriis mulces reparasq, labori,

Ex quo apparet quàm malè sanitati consulant, qui ad seram noctem usque studia sua & meditationes protrahunt, quia spiritus avocati à viscerum coctionibus ess variè impingere faciunt, hinc optimo

jare aurora *Musis amicissima* dicitur. Inter studendum autem pestis est fumus candelarum empyreumaticus, in primis extinctarum, quarum sal volatile acre valde infestum est toti systemati nervoso, quod mulieres abortum sæpius ab acri illo fumo patientes quotidianà experientia comprobant. Animi pathematum moderamen suadebunt illa, quæ apud **CARTESIUM** nostrum leguntur, unde lubens illa jam prætereo.

XXXIII.

Tandem **STUDIOSIS** non leve levamen etiam dabunt balnea ritè instituta, eo tempore videlicet, quando jam cibus omnis è ventriculo est egressus, si enim à cibo statim adhibeantur, particulæ istæ humidæ & aquosæ varias cruditates in chylum introducent. Lotiones capitistantopere non commendo, quia cerebrum humiditate nimia adimplent. Non abs re crit, si tempore veris **V. S.** præservationis gratia instituantur, quæ fortè magis præservare potest **STUDIOSOS** à Morbis, quam purgantia vehementiora assumpta ob vim fermentatiyam sanguinis motum & mixturem facillè turbantia.

XXXIV.

Hæc sunt **L. B.** quæ loco exercitii publici de sanitatis **STUDIOSORUM** regimine, proponere volui novi equidem plurima hic superaddi potuisse, multa tamen consultò brevitate studiò præterii; quod si hæc parùm arideant, aut minus dignè pro materiæ gravitate elaborata videantur, scias, quod qui nunquam malè, nunquam bene. **DEO** interim sit Laus, Honor & Gloria.

DISPU.

DISPUTATIO XX.
 De
 VENTRICULI ET INTESTINO-
 RUM MORBIS.

RESPONDENTE

MARTINO HARMES, Bremæ-Saxone.

I. N. J.
 PRÆLOQUIUM.

DUO inter alia sunt, quæ abstrusis-
 simis morborum causis lucem
 fecerantur, & tum futuro, tum
 multorum annorum practico scitu per-
 quam sunt necessaria: quorum unum
 est accurata curandi febres methodus:
 alterum doctrina de morbis ventriculi.
 Utrumque si negligatur; vel alterutrum
 saltem oscitantius tractetur: dici vix
 potest, quam fecunda errorum fiat ge-
 netrix ambulatoria, & intra spheram se
 continere nescia, atque elasticâ suâ, quâ
 pollet vi, ipsum intellectum, in non satis
 cognita abripiens, hominis voluntas.
 Inde crassissimæ & plusquam Cirameriæ
 arti medicæ offunduntur tenebræ, flu-
 ctuat medendi methodus inter mille dif-
 ficultates, & trepidationis motu è cen-
 tro orbis sui excussa ipsum deserit arti-
 ficem, qui in ambitu hærens nullum am-
 plius emergendi videt remedium. Si
 enim febres earundemque affectas in
 scenam introducere velim, non inficia-
 beris, tot earum esse symptomata, quæ
 solitariè spectata omnem ferè morborum
 absolvunt numerum, ut etiam sub unius

febris cognitione tota videatur contineri
 medendi prudentia. Sin ad ventriculi
 affectus obtutum dirigas, perspicies,
 quod in morbis chronicis juxta ac acutis
 omne hic ferat punctum, tum quod chro-
 nici ad unum ferè omnes radicaliter pul-
 lulent in ventriculo, acuti autem vix tuto
 curari possint, nisi ipsius ventriculi potior
 habeatur ratio; Nam stomachus est Pa-
 ter familiâs, & cujus robur ad reliquas
 concoctiones est fundamentale, juxta
Verulamium in Histor. vita & mortis p. m.
 343. Quare cum alibi succinctam curandi
 febres proposuerim methodum, cui haud
 exiguum ex famigeratissimo illo & mul-
 torum experimentorum satellitio stipatò
 remedio, nuper jussu & mandato *Regis*,
 etiam in hoc *Christianissimi*, quem solum
author, medicus Anglus, in arcana admisit,
 & interprete regiâ liberalitate & famam
 & fortunam sibi fecit vestigalem, expi-
 rante cum vita *authoris* conditione, quam
Rex condixerat, publici juris factò, in
 præsens accessit munimentum: nunc de
 ventriculi & intestinorum affectibus so-
 litâ brevitate acturus sum; faxit Deus, ut
 omnia ex voto eorum, qui in vitæ, sa-
 nitatis & eruditionis versantur disci-
 pline, cedant.

CAPUT PRIMUM,

Continens

MORBOS VENTRICULI.

ARTICULUS PRIMUS.

De Cruditatibus.

I.

DUæ famosæ hîc in limine occurrunt cruditates, è quibus ceu Pandora pyxide quotidie morborum prodeunt myriades: quarum una acida, altera nidorosa vocatur.

2. Cruditas acida est frigida ventriculi intemperies cum materia, ut loqui amant, qui in verba *Galeni* jurarunt. Rectius: Est mucii acidi & viscidii in ventriculi plicis nunc culpâ sanguinis arteriosi, nunc ingestorum vitio producti, collectio.

3. Causam dico esse, vel nimiam assumptorum aciditatem eamque fixam: vel eorundem visciditatem: vel denique nimiam illorum quantitatem: hæc enim omnia obstare possunt, & remoram injicere, quò minus liquor gastricus totam ingestorum massam permeare, eamque ad debitam leptomeriam deducere possit, ad obtinendam eo facilius in intestinis scoriarum & recrementiarum partium à chylisive lacte separationem. Hinc fit, ut reliquæ acore pariter & visciditate contaminatæ glandularum stomachalium poros obstruant, & humoris fermentativi ingressum ex parte impediunt; vel saltem illum ita corrumpant, ut subsequens novorum ingestorum fermentatio eadem, non sine magno rei œconomica discrimine, oberrer chordâ.

4. Symbolum suum confert sanguis à nativâ indole degener factus, quatenus improporionatum, & sale acido, eoque fixo abundans, chylicationi peragenda impar & ineptum deponit fermentum, quod in ventriculi glandulis, à *Willisio* & *Pejero* accuratissimè descriptis, restagnans, futuræ coctionis cruditatum & errorum incoercibilis existit auctor: id quod tum scorbuticum uterum ferentes magno cum sanitatis dispendio experiuntur sæpius. Vidimus non semel ipsa, tum potulenta tum esculenta liquida in ventriculo brevi temporis spatio in acetum degenerasse, & vomitus acidos, cardialgiam, & incompefcibilem introduxisse stranguriam. Sicuti enim mustum, cado, aceti fermento vel acore imprægnatò, infusum, omnem ferè abscondit vinositatem, atque in acetosum abiit liquorem: Ita ipsa assumpta, in liquorem vinosum quidem mutanda, in scorbutici ventriculo non raro ita acescunt, ut particula sulphureæ ob acidum vel sal in fluorem evertum supprimantur, acidæ verò fixæ & terrestres, prædominium nactæ, sales imperii œconomici teneant.

5. Cruditatis hujus acidæ signa diagnostica sunt: ventriculi post pastum inflatio, à vaporibus crassioribus & per angustos tunicarum poros amplius transire nescientibus ortum trahens: annosa & ob bilis inertiam contumax alvi ob-

stru-

structio: Quandoque vomitus acidi: Phlogoses & lubitanæ vagabunda cum reciprocatione effervescentiæ: tinnitus autium: appetitus nunc auctus nunc languidus, quandoque inter comedendum reviviscens & novas recuperans vires, juxta veterum axioma: frigidus ventriculus ad appetitum valet plurimum, ad coquendum minimum.

6. Malum hoc inter morbos chronicos haud postremum sibi vindicat locum, & sexcenta solet spargere mala, ipsa matre pejora, qualia sunt! Quartana. Melancholia. Mensium suppressio. Hypochondriaca. Scorbutus. Scabies: Calculus renum, &c.

7. Curatio sequentibus inniti debet indicationibus. 1. Mucus acidus qua acidus specificis remediis est corrigendus, qua viscidus autem aromaticis & salinis attenuandus & resolvendus. 2. Correctus & præparatus blandioribus catharticiis, citra magnam turbationem alvum solventibus, evacuandus. 3. Et cum nunquam hic nodus duriori excutiendus sit cuneo, emeticum in manu prudentis Alexandri Magni supplebit gladium. 4. Ipsa tandem chylificatio pro viribus intra spheræ suæ limites continenda, & ventriculus appropriatis remediis corroborandus.

8. Quibus satisfaciunt 1. Tartar. Vitriolat. Sal absinth. cum cortic. arant. Sal armoniac. c. lap. S. Terra foliata. Essentia nr. pro acidulis, omnia ex mentha. 2. Pilulæ gummosæ & aloeticæ, horis vespertinis subinde deglutitæ; abstinendū enim est à purgantibus, donec humor acidus in serum fuerit conversus. 3. Tartar. Emetic. Sapa vomit. 4. Spirit. sal. armon.

vinosus simplex, & compositus: sal volat. oleosum Sylvii. Spir. carminat. de tribus. Specificum stomachicum Poterii. Plura ex artic. de anorexia huc referri possunt.

9. Cruditas nidorosa est intemperies ventriculi calida cum materia, hoc est biliosa: quando nempe omnia assumpta abeunt in bilem corruptam, sive liquamen rancidum ovo putrido non absimile, unde ructus puttidi, & sapor in ore tetridus, præsertim jejuno ventriculo, vel aliquot post pastum horis, exoriuntur.

10. Causa est sal quoddam acre, putrilaginosam inducens non tam fermentationem quam colliquationem, id quod vel ab assumptis subitanæ corruptioni obnoxiiis v. g. fructibus horariis; vel ab humoribus transmissis, scil. biliosis & sanguine, sale acri & rancido contaminato, suppeditatur.

11. Gravissimas hæc quoque parere solet morbos, diarrhæam, choleram, colicam & febres malignas. Imò funestas non raro citat tragedias.

12. Tollitur 1. Humorem putrilaginosum blandè educentibus, q. s. tamarindinata cum rheo & fol. orient. 2. Sal acre obrudentibus, q. s. testacea & salina v. g. sal Tartar. arcan. duplicat; nec non blandiora acida, præsertim si exoptato connubio ligentur cum sulphureis, v. g. Spir. Nitr. dulc. 3. deobstruentibus & sal acre evehentibus q. s. spir. theriac. camphorat. Tinct. bezoard. cum camphora, serum lactis, julepi acidulati, præsertim ubi præcipitantibus superbibuntur: observavit enim Cl. Rivinus, illos eum, quem è stomacho eluunt humorem, etiam si alvus antea summè adstricta fuerit, promptè eduxisse.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Anorexia.

I.

Premissis famosis illis cruditatibus via per quam expedita patet ad anorexia aliarumque ventriculi affectuum cognitionem & curationem. Est autem Anorexia prostratus appetitus: Vel est irapetentia cum insolito ciborum fastidio, fermenti vitio introducta.

2. Causa immediata est defectus vellicationis fibrillarum nervearum in superiori ventriculi orificio. Mediata proxima est fermentum digestivum, quatenus vel plane deficit, quod in febribus malignis contingere solet: Vel fatuum est, & ob spirituum animalium inopiam iners, quale quid senibus quandoque familiare est: Vel quatenus muco viscido est involutum, ita ut suam activitatem exserere nequeat, cum varii generis humores teneros stomachi oppleant villos. Quandoque tamen ipsi nervi causæ proximæ induunt naturam, quod paralyticis contingit, in quibus ob exquisitioris sensus defectum non raro torpet appetentia.

3. Causæ remotiores sunt assumpta quævis & quantitate & qualitate peccantia: febres continuæ & malignæ: hæmorrhagiæ largiores; humoris salivalis defectus, vel glutinosa ejusdem intemperies: perversus & intempestivus testaceorum usus: atas senilis: quies, & sexcenta alia.

4. Est prodromus instantis gravioris alicujus in œconomia animali tempestatis. Si in acutorum declinatione vel non abeat, vel de novo accedat, novam

calamitatem portendit, & recidivam, priori morbo pejorem, minatur. Curatarum febrium intermittentium, & dysenteriarum insaufus est comes, ægrum à tergo & ex insidiis, invadens.

5. In tanta remediorum, quæ passim à practicis commendantur, satragine, ea saltem placent, quæ & causam morbi propius tangunt, & crebriori hæctenus usui nobis magis sunt perspecta. De purgantibus notari velim, hoc in affectu plus sæpius prodesse corrigæria, & volatilisantia, quam cathartica: quod si tamen evacuatio instituenda sit, id fiat citra majorem spirituum depauperationem, & insolitam totius massæ sanguinæ exagitationem. Cæterum grata semper erunt ventriculo languido, *I. Acida, plus minus temperata, cotis instar fermentum acuentia: q. l. Spir. confort. citratus, vel ambratus: Spir. vitriol. cr. Spir. nitr. plutum dierum digestionem probè dulcificatus: arcanum salificatum. Elixir. vitriol. Mysichii: conserv. rosar. vitriol. tartar. vitriol. 2. Amara: Vinum absinthii, simplex & compositum: Essentia amara, cum, vel sine, absinthio, cum hoc non omnes ferant, Essent. menth. per fermentat. parat. essent. centaur. minor essent. cortic. arant. essent. calam. aromat. Elixir. menth. 3. Salina: crem. tartar. tartar. vitriol. sal. absinth. arcan. duplicat. spir. salis armon. 4. Balsamica & aromatica spir. vin. simpl. & compos. ad paucas guttulas sæpius sumptus: Tinctur. cinnam. Elixir. panis: Elixir. balsamicum: Elixir. Romanum sive cum alkali paratum: Elixir album Helmontii, quod raro ad Authoris, qui clavem retulit, nutum, paratur, hinc famam sustinet.*

ARTICULUS TERTIUS.

De Fame canina.

I.

Fames canina seu nimia appetentia: oritur à continua vellicatione extremitatum nervorum superioris orificii ventriculi, à fermento admodum esurino, insatiabili, & valde fluido excitata, quod instar aquæ stygiæ omnia absorbet, & quasi in rabiem efferatum assumpta depopulatur; ipsa enim ingesta non tantum brevi temporis spatio dissolvuntur, sed ipsum etiam orificium continuâ, nullis concessis indiciis, rarsione exagitur, ut fermentata quandoque per vomitum rejiciantur.

2. Parum ab hoc affectu differt Bulimia, nisi quod nec vomitum habeat comitem, nec ita continuo affligat. Interim si ciborum ingestio aliquandiu differatur, molesta hæc rosio agrum in maximas redigit angustias, ut etiam animi deliquium incidat.

3. In causarum ordine primas tenet liquor gastricus, excessivâ præditus aciditate cum fluiditate juncta, ut cum *Carlesius* non malè aquæ forti comparaverit. Causæ mediatae sunt omnia: frigus intensum: sanguinis menstrui inveterata suppressio: vermes, chylosam seu lacteam assumptorum partem absorbentes, qui dum nectar istud infructiferè depopulantur, non habet ventriculus, quo sanguinis & humorum circulantium acrimoniam temperare possit.

4. Curationi inserviunt medicamenta, aciditatem infringentia & absorbentia. Ubi inter alia laudari meretur pulvis

aa 3,

absorbe-

stinere nescit, quod non ita pridem *Celeberrimus Bohn* monuit cap. de digestionem. Totum autem artificium consistit, in eo quidem iudicò, in legitima myrrhae solutione, qua obtentâ totum forte habebis arcanum. Præterea laudantur omnia olea destillata aromatica. Sic ol. zingib. ad unam vel alteram guttulam exhibitum mira sæpius præstitit. Pari successu datur Tinct. propr. *Mysichis*. essent. lign. lassaf. essent. cort. arant. Elixir. citr. ambrat. (præsertim in senum anorexia) balsam. nervin. *Schafferi*, *Medici Francofurtensis Celeberrimi*, ex fale C. C. armoniac. ol. mac. & spir. vini tartarizat. paratus, quem alii sub nomine arcani, vel specific. stomachici vendunt.

5. Spirituosa, systemati nervino dicata: v. gr. liq. C. C. succinat. spir. rosar. ambrat. Essent. ambr. Elixir vitæ, aqua Anhaltin.

6. Et cum multa danda sint consuetudini hominum & agrotantium præiudiciis, externa etiam in usum vocanda sunt, & ventriculi regioni applicanda, v. g. Empl. Regium *Zuvölfferi*: Empl. stomachal. usitatum, balsam. stomach. liquor stomachicus.

7. Ex fonte diætetico depromimus cydoniata, juscula cum acetosa, succo citri vel aceto præparata: carnem ferinam cum bacis juniperi: caruem bubulam cum raphano sylvestri, nasturtio hortensi, sinapi, piperitide, olivis & capparibus. Commedamus vinum generosum, cochleatum subinde hauriendum, Acidulas prudenter delibandas, equitationem & unctionem, sed ad recreandum, non ad defatigandum; nam moderata durant.

abforbens *Celeberrimi nostri Wedelii*, aucta, sicubi necesse videatur, opii quantitate. Theriac. recens, limatura *Dis.* Quo factò debent saturati humores hydrogogo, vel melanagogo, evacuari; interim vires vino, essentia melissæ, vel anthos, sunt refocillandæ. Vinum enim non nutriendo, vel frigus extinguendo, aut mucosa incidendo, quicquam proficit; Spirituositas ejus est, quæ spiritum mordicantem, & acorem corfigit, temperat, & ferociam cicurat. Præterea laudantur vitelli ovorum indurati, & puctulæ cum lacte coctæ. Quod si insatiabile hoc comestionis desiderium à lumbricis, alimenta suffurantibus, oriatur, curatio eò dirigenda; sed hæc ex proprio hauriri potest capite.

ARTICULUS QUARTUS.

De Picâ & Malaciâ.

1.

Pica & malacia, affectus, si qui alii, explicatu difficillimi, medicos abstrusissimis suis causis ad opprobrium usque torquentes, aliquam priori cum morbo habent cognationem. Dicitur autem quis picâ laborare, quando appetitus magno cum desiderio in res insuetas, inediles, & alimenti nomine indignas, fertur: q. l. corium, arena, creta, charta: quæ omnia à picantibus ut plurimum citra ullum sanitatis dispendium devorantur: testantur tamen historia medicæ, hanc ingestorum absurditatem quandoque etiam damnum intulisse. In Malacia autem fertur appetitus in res naturæ nostræ magis amicas, & in alimentorum stantes ordine. Quo affectu non

rarò gravidæ torquentur, & si rei desiderata compotes fieri nequeant, præcordiorum incurunt anxietates, tristantur, & fœtui navos imprimunt, quos maternos vocant, id quod infanti maximum sæpius parit discrimen.

2. Quamvis autem causæ horum morborum ignorantia tenebris sint obvoluta, conabimur tamen has discutere nebulas, & causam hæcenus ignotam in apricum producere; quod ut eò facilius fieri possit, observari velim 1. Appetitus varietatem in tot bestis & hominibus dependere partim à varietate fermenti eurrini sive stomachalis, partim à fibrillarum nervearum superioris orificii alia atq; alia dispositione: Illa in majori vel minori activitate, volatilitate, aciditate & falsedine: hæc in tenacitate, crassitie, majori vel minori tensione & mobilitate, consistit. 2. Quod certos harum fibrillarum motus certa sequantur spirituum animalium determinationes, ut & alia atq; alia cerebri dispositio: in homine autem pro horum motuum varietate variæ quoque sunt cogitationes mentis; hinc enim est, quare ciconia vescatur ranis, felis muribus: quare hic appetat acida, alter salsa. Et hæc omnia eodem ferè fiunt modo, quò alios hunc potius ferè odorem, quam alium, quotidie videmus. 3. Advertendum, quod gravidæ, & quibus catamenia longo tempore fuere suppressa, malo hoc præ aliis fiant obnoxie; dum in his humores ob sanguinis restagnationem plus solito acescunt & acriores fiunt: In illis verò, præter hoc incommodum, hoc adhuc accedit, quod videlicet tota sanguinis massa ab aura seminali suscepta in nativa sui crasimurum

mitum quantum, immutetur; Unde non potest non fermenti stomachalis agendi modus variari, ut postmodum insolidâ eâque magis distinctâ vellicatione occasionem præbeat menti, hæc potius eligendi atque appetendi, quam alia. Denique 4. & hoc meretur attentionem, quod non ita promiscuè omnes mulieres vel virgines hoc cotripiantur morbo, sed quod huic malo illæ potissimum sint expositæ, quæ cæterò quin impotentis sunt animi, quæque delicatioribus & otio deditæ imprægnatæ persuasum habent, se totius rei œconomicae, & ipsius etiam patrisfamilias caput esse, ita ut omnia ab ipsorum dependeant nutu atque imperio. Quorum insuper memoriæ semper obvertatur illud Tyranni. *Quod libet, licet.* Cum itaque suas locent horas in eo ut ad uniuscujuslibet particulae, fermentum cum aliis componentis, impulsus & vellicationes attendant, earundemque motus distinctè percipiant, hinc & à primo etiam earundem impetu ob animi imbecillitatem in absurda sæpius abripiuntur.

3. Quibus datis, nihil amplius obstabit, quo minus fermentum stomachale, intemperie falsâ, acidâ, vel alia degeneri & mucosa, contaminatum, accusemus. Præsertim cum ex historiis medicis abundè satis constet, picam ex scabie retropulsâ, & à pure, ab anginoso deglutito, fuisse ortam, id quod pulcherrè demonstrat *B. Emmellerus* ex *Henrico ab Heer: Febr, Hildano & Ephe-merid. German.*

4. Sed quaritur, an similia, an dissimilia appetantur? dico deficientes in

sanguine desiderari particulas. Si itaque acidæ vel falsæ defint, appetuntur similia: Sin verò terrestres deficient, lutosa, arenosa, aliaque, desiderabuntur. E quibus palam fit, ipsum fermentum esse diversæ in picantibus indolis, quatenus nunc particula acidæ & falsæ in ipso obtinent prædominium: Nunc verò facultatæ & terrestres, quæ non tam rodendo, quam super fibrillas nerveas volutantes, premendo & titillando superius ventriculi orificium, & consequenter cerebrum, jam dum nebulis refertum, in maximas redigunt angustias, caput inter alias extollunt.

5. Carent quidem hi effectus omni præsentaneo periculo, juxta illud. *Quæ sapiunt nutriunt: vel saltem non nocent.* Verum! cum malum hoc, si detenti menstrui fuerit soboles, abeat in cachexiam, & in gravidis non levem fœtui comminetur noxam, si voti sui cõmpotes fieri nequeant, ante omnia necesse erit, ut maturum accedat consilium, quo animus, mœrore proffigatus, erigatur, & mens blandiori sermone ad alias, æquè gratas cogitationes invitetur. Deinde ipsi fermento stomachali suppetiæ erunt ferendæ medicamentis vitiosam hanc qualitatem corrigentibus, & acidum vitale in ventriculo, ætherem autem in corde, restaurantibus; non possum enim non hic ipsorum notare errorem, qui ærumnas has quibusvis confortantibus, etiam promiscuè exhibitis, compesci posse persuasum habent, cum tamen specificæ vel individualis fermenti varietatis potior haberi debeat ratio. Unde:

Unde:

Unde existimamus, quod nunc blandiora convenient acida, nunc salina fixa: nunc verò volatilia & aromatica locum habent, & quod sæpius sola prosint, testacea. Pro quibus scopis obtinendis spir. confortat. citratum, tartarum chalybeatum, fæculam Aaronis, corallia præparata; Essent. meliss. menth. liquor. C. C. succinat. commendamus.

ARTICULUS QUINTUS.

De Nausea & Vomitu.

I.

Nausea est inane vomendi desiderium, ob superioris orificii ventriculi strictionem & contractionem, ab irritante quodam humore productam, exortum. Hinc est, quare illa clausura statim solvatur, si fauces, immisso digito, fortius irritentur, quo facto contrarius fibrillarum ventriculi sequitur motus, vomitus.

2. Est autem Vomitus ipsius fundi ventriculi versus superius orificium & januam contractio, varique generis humorum per gulam excretio.

3. Causa vomitus proxima est subitanea fibrillarum irritatio, facta ab humore quodam acri, & simul viscido, intra tubulos hærente: vel à liquamine quodam tetrico, in ipsa cavitate fluctuante; Facit huc perversus spirituum animalium motus, ut in vertigine videtur est, nec non exulceratio tunicæ interioris, quæ citra vehementem fibrarum denudatarum corrugationem tangi nequit.

4. Causæ mediæ quærendæ sunt vel in assumptis vel in transmissis. Ipsa enim

alimenta, quantitate vel qualitate peccantia, in putrilaginosos, biliosos, pituitosos & acres non rarò degenerant humores. Ejusdem indolis liquamina sæpius etiam transmittuntur à sanguine, & reliquis visceribus abdominis; prout in scorbuticis & gravidis crebrius fieri solet.

5. Dividitur in criticum & symptomaticum: in humoralem & cruentum, de quo infra; in idiopathicum & sympathicum.

6. Huic malo maturè occurrendum est, quia afficitur pars nobilis, cum liquore tam vitali quam animali arctâ amicitie necessitudine conjuncta. Tres enim vel quatuor vomitiones plus debilitant, quam decem adfellationes.

7. Curatio perficitur acce humorale temperantibus, & fibrarum spasium demulcentibus, quibus blandum præmitti potest vomitorium, præsertim si malum fuerit recens, & ab humorum vitiosorum suburra productum; dein revelentibus & corroborantibus negotium absolvendum. Eò collimant clysters revellentes, blandiora acida, cydoniata, Tinctur. rosar. Tinct. Scis. Bezoart. opiata, succini. Elixir. vitriol. *Mynsicht*. panis, cortic. arant. Essent. absinth. opiata, menth. ambrata, Spirit. vini simplex vel comp. Inter externa commendamus spir. theriac. succolad. ol. nm. vin. malvat. diascord. Balsam. embryon. Empl. de crust. pan. scutum stomachale *Hartmann*, saccul. stomach. *Schröderi*.

8. Vomitus cruentus oritur à vasorum gastricorum reseratione, sanguinem, sub forma sanguinis, in cavitatem ventriculi effundentium.

9. Causa

9. *Causa est Plethora, sanguinis acrimonia, vel contractæ evacuationis cruentæ suppressio.*

10. *Malum hoc sæpius plus infert terro-
ris quam periculi, præsertim in sexu
sequiori, hinc curatio non nisi in largio-
ris & sinceri sanguinis profusione acce-
leranda est.*

11. *Si cruentæ vomitiones fiant ob
plethoram & magnam sanguinis rarefa-
ctionem, convenit v. s. in brachio. Sin à
catameniorum suppressione ortum du-
xerit, in pede. Hæc peractâ detur deco-
ctum hordei sassafrat. cum conservâ
rosarum, & tincturâ florum bellidis com-
positâ. Adstringentium usus videtur in
principio minus tutus, ne sc. sanguinem
grumosum diutius in ventriculo retinea-
mus, ipsique naturæ sese exoneranti in-
juriam inferamus: hinc ante omnia ad
causam antecedentem obtutus erit diri-
gendus, quò prudenter & tempestivè ex-
hibere discas corallia, lap. \mathfrak{B} . hamatit.
sulph. vitrioli, Tinct. santali, \mathfrak{C} is, ca-
techu, & succum portulacæ.*

ARTICULUS SEXTUS.

De Singultu.

I.

Singultus est motus quidam convulsivus:
Seu est magna Superioris partis ven-
triculi cum annexo diaphragmate magno
cum sonitu concussio, vel ab humore acri
irritante & poros obstruente, vel à flatu,
ob frigus externum collecto & ventricu-
lum gravante, producta. Sæpius fibræ
orificii superioris inflammata, vel etiam
exulcerata, à quibusvis assumptis ad
spasmodicos irritantur concussiones, quæ

in dysentericis funesti exitus solent esse
indices.

2. *Causa immediata est irritatio ad
profundiorum contractionem & dilata-
tionem: mediata sunt humores acres,
salini, viscosi, maligni & flatulenti.*

3. *Interne fidelem in curatione spon-
dent operam anodyna, theriacalia, Bezo-
artica, nervina & carminativa. E. g.
Tinct. Salutis Langii, tinctur. succini,
Spit. tartar. Sassafrat. spir. angelic. Tin-
ctur. Castor. Essent. carminat. Wedelii,
Elixir. pretios. laudan. aromat. Theriac.
cælestis, & quod juxta Sydenham, de
causa singultus adhuc dubitanem, caput
rei est, dialcordium. Externe sufficient
nervina & carminativa cum fermento
subacta.*

ARTICULUS SEPTIMUS

De Soda & Cardialgia.

I.

Soda est biliosi humoris in ventriculo
ebullitio, unde rosio in orificio supe-
riori & ardoris sensus excitatur.

2. *Causa est humor acris. Omnes
vinosi & cholericæ faciliè corripuntur
sodâ.*

3. *Affectus hic molestus potius est,
quam periculosus.*

4. *Curatur præcipitantibus & absor-
bentibus. q. s. creta, macis, lap. \mathfrak{B} . terra
vitrioli dulcis, bolus armena, acetum
destillatum, Elixir. præcipitans Er-
mülleri.*

5. *Sæpius transit in malum cardial-
gicum. Est autem Cardialgia magna
quædam circa præcordia anxietas cum
ventriculi distensione, diaphragmatis
nimia compressione, & suffocationis
periculo.*

bb

6. Causa

6. Causa sunt vapores crassiores in cruditate acida producti, qui cum ob tunicarum ventriculi & pororum intestinalium obstructionem libere hic inde commeari nequeant, sanguinis motum in circulum retardant, ipsiusque diaphragmatis liberam contractionem & extensionem sufflamant.

7. Curatio coincidit cum incubi, passionis histericæ, & asthmatis stomachalis curatione. Ectegie profunt clysteres carminantes & revellentes. Essentia *Wedelii* carminativa cum opio, liquor C. C. succinat. sal. volatil. succini cum pulv. cordial. pretioso & olea aromatica in aqua mirabili exhibita omne in ipso paroxysmo ferunt punctum.

ARTICULUS OCTAVUS.

De Cholera.

1.

Cholera est vomitus & diarrhoea, cum cardialgia, æstu & ventris inflatione. Sive est inordinata & vehemens irritatio fibrarum in ventriculo & intestinis, cum pravorum humorum *αἷμα* & *κράτω* excretionem, & præsentaneo virium & vitæ discrimine.

2. Causa est liquamen quoddam tertridum, acre, putrilaginosum & fermentescibile, quod duodeni succis commixtum in æruginosam vel atram degeneratibilem.

3. Ventriculus suo non benè defungitur officio, sed in spasmodicas, tum inferne, tum supernè, trahitur convulsiones, quoties vel ipse sanguis, vitale illud corporis humen, ab aurâ aliquâ venenatâ, sive foris ab aère pestilentiali, sive à fermento aliquo, maligno, varioloso, pete-

chiali, aut scorbutico affletur, in mixtione sua turbatus liquamen illud degenerat in ventriculi eructatunicas. Vel ipsa assumpta, malignam & fermentescibilem in ipsa mixtione induentia qualitatem, putrilaginam illam suppeditant, id quod tum venena, tum fructus, facile putrescibiles, pingua & situ corrupta facere solent: quo suo merito referimus cruenta farcina, lacticia & pharmaca vehementiora, quibus ipse ventriculus non raro cadaverosâ inquinatur putredine, ita ut vel ipse à corruptis contumpatur.

4. Solent authores choleram communiter in humidam & siccam dividere, sed cum sicca rara sit avis, non quidem ratione suâ existentia, sed ratione denominationis, & quod rarius cu peculiaris quidam morbus medicam efflagitet opem, quamvis in scorbuto, hypochondriacâ, cruditate acidâ, melancholiâ, passione histericâ, & cardialgia multum faceffat medico juxta ac ægrotanti negotii, sicco hanc siccam choleram in præfens præterimus pede, quibus annotasse saltem sufficet, quod hæc nihil humoris, sed flatuum plurimum & *αἷμα* & *κράτω* eructare solcat.

5. Hoc malum brevi sua percurrit tempora, ut etiam spatio viginti quatuor horarum robustissimum hominem exanimare possit. Magis tamen infensum est ætati infantuli, & lactantes non raro inter amplexus maternos interimit.

6. Instituenda autem est curatio clysteribus, humores acres diluentibus & abstergentibus, ex decoct. pullor. c. flor. chamom. sambuc. & anthos paratis, quos si forte immorigerus æger admittere nolit supplebunt juscula alterantia largius. ad mentem *Sydenhami* propinata:

7. *Quæ*

7. Quò ipso exulare jubemus purgantia, qui enim his instructus hostem aggrèditur oppugnandum, idem aget, atque is, qui ignem oleo extinguere satagit.

8. Fermentescibili humori, maximâ ejus parte dilutâ, injiciendum est frœnum paregoricum, horis vespertinis adhibendum, quod ex aqua paralyf. ꝯj. Mirabil. & laudan. liquid. gut. xv. sit confectum. Eundem obtinebunt finem anodyna, bezoartica, absorbentia, & acrimoniam temperantia, q. s. Emulsionēs cum decocto C. C. fassaftrato paratæ, tum vulgares, tum perlata: Crystalli præparati, pulvis Anglicus, Mantuanus, pretiosus solaris, diafœcordium Theriaca cœlestis, Andromachi recens, quibus externa, superius in vomitus humoralis curatione laudatæ superaddi possunt.

ARTICULUS NONUS.

De Sitinimia.

1.

Causæ sitis præternaturalis proximæ sunt obstructio pororum glandu-

larum lymphaticarum in ore, & aquosarum particularum in sanguine defectus, quæ tremulum fibrillarum in faucibus motum conservare debebant. Remotæ autem sunt ea omnia, quæ exsiccandi, dissipandi, & obstruendi vim habent quò spectant vigiliæ, labores, inedia, humores falsi, calor immodicus & hypercatharsis.

2. Curatur medicamentis linguam & fauces humectantibus, poros glandulosos de obstruentibus, lixiviosam sanguinis intemperiem corrigentibus, astum biliosorum humorum temperantibus, & sanguini penuriâ humiditatis laboranti aquosas reddentibus particulas, quæ præstabunt, aqua fontana, acidulæ, nitrosa, camphorata, tamarindinata, acetum vini in ore detentum, decoctum hordei cum passulis, decoctum citri, clyssi minerales, aqua cancrorum recens expressa, emulsionēs ex amygdalis & semin. 4. fr. major, largius haustæ, Jolapia. omnium sitientium anchora & portus, spiritibus mineralibus acidulata.

CAPUT SECUNDUM

Continens

INTESTINORUM MORBOS.

ARTICULUS PRIMUS

De Lienteria & Cœliaca.

1.

Lienteria & assumptorum sub eâ formâ, quâ ingesta sunt, per alvum excretio. In cœliaca autem passione vel parùm immutata, vel non digesta, excernuntur.

2. Subjectum morbi sunt intestina

cum ventriculo qui illorum caput est.

3. In causarum ordine primas tenent ipsa assumpta visciditate & duritie peccantia, fibrarum atonia, & fermenti tum gastrici tum duodenalis inertia.

4. Causæ remotiores sunt potus nimius, morbi tum chronici tum acuti, sanguinis compagem usque ad eò turbantes, ut nec acidum nec amarum fermentum amplius generari possit.

bb 2

5. In

5. In morbis acutis dubium præfagiunt eventum, plus tamen adultis portendunt periculi, quam infantibus: Quod si diutius ægrum affligant, viam sternunt ad marasimum vel hydropem.

6. Ante omnia tonus fibrarum est restituendus & fermenti activitas exaltanda; quod tentari potest Elixirio vitrioli. *Mysichti* ad paucas guttulas sæpius in non lactantibus exhibitò, vino salviato, anthosato, absinthites, aqua ligni cassiafras, succolada, nuce Indica, Zingibere in India conditò & omnibus ex mentha præparatis. Plura vide in curatione vomitus & anorexiæ.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Diarrhœa.

I.

Diarrhœa est variorum humorum per alvum excretio.

2. Causa est humor acris, vellicans & fermentescibilis, quem vel ipsa assumpta in sinu gerunt: vel sanguis ad intestina transmittit. Sæpius enim sanguisfero acri turgidus salia sylvestria in intestinorum tunicas & glandulas deponit, quæ vi sua irritativa quicquid humoris in illis continetur emulgent & diluvium alvini excitant. Huc quoque faciunt fructus horarii & cibi facilè putrescentes, cerevisia recens & non benè defœcata, mustum, insensibilis transpirationis sufflaminatio, lactinia aliis cibis commixta, motus nimius, animi passiones vehementiores, quæ & fel commovent, & spiritus animales exagitant.

3. Dividitur in humoralem & chylosam criticam & symptomaticam, beni-

gnam & malignam, quæ omnia in curatione sedulo sunt attendenda; Sæpius enim pro valetudine est, si alvus per aliquot dies fluat. In diarrhœa benigna conveniunt leniter evacuantiæ & adstringentiæ; in maligna autem plus damni inferunt, quia gliscentem jam in intestinorum substantia calorem inflammatorum plus augent, qui tamen modicè refrigerantibus debebat temperari, nisi ægrum in gravius & ineluctabile malum præcipitare velis.

4. Alvi fluxus gravidis, puerperis, phthisicis, & variolis distinctis laborantibus, funestum minatur periculum.

5. Quæritur quare intestina in longa diarrhœa ab humoribus acris non excoriantur, qui sine ani excoriatione vix excerni possunt? Sed notandum est, ipsa salia diluta magis esse in diarrhœa quam in dysenteria, in qua plus bilis æuginosæ & salis corrosivi deprehenditur; deinde humores in diarrhœa non adherere parietibus intestinorum, sed vel è glandulis expressos, vel è ventriculo descendentes, celeri pede ingentem intestinorum tractum permeare, donec foras eliminentur, & in ambitu sese diffundentes in parte exquisiti sensus cuticulam erodant.

6. In curatione humores acres sunt temperandi, abstergendi & leniter evacuandi, nisi malignitas & inflammatio id prohibeant. Deinde pori sunt aperiendi, & ventriculus cum canali intestinali confortandus. Prius præstant Clysters, juscula ex hordeo & avena cum endivia, lactuca, acetosa, acetosella, Tinctura rhabbari, & omnia absorbentia. Posterius exequantur sudoriferæ

theri-

theriacalia & blandiora acida, vinum cydoniorum, ribium, berberum, Gelatina C. Cervi composita. Plura vide in dysenteriae curatione.

ARTICULUS TERTIUS.

De Dysentria.

I.

Dysentria est variorum humorum pure & sanguine tinctorum, cum alvi torminibus, vigiliis, siti & cibi fastidio, excretio.

2. Causa proxima est interioris tunicæ intestinorum exulceratio & vasorum sanguiferorum exesio, facta ab humore acri & corrosivo, sanguinis mixtionem turbante, eumque acriorem reddente.

3. Generantur autem tales humores ab esculentis & potulentis fermentis cibilibus, acere anomalo, contagio.

4. Magnam hinc circa causæ explanationem foenerari possumus lucem ex doctrina de hypercatharsi, sicuti enim validiora purgantia sanguinem usque adeo turbant, & succos inde dependentes exasperant, ut acriores facti & intra receptacula sua amplius contineri nescii claustra perrumpant, vasa perfodiant, sicque cruentum alvi fluxum cum totius corporis subitanea consumptione inducunt. Ita quoque humores fermentescibiles nacti, vel à contagio admisso, vel ab aeris anomalia, vel assumptorum vitio, occasione, turgescent, chylum acrimonia inquinant, sanguis compagem relaxant, ut partes secedant & divortium à se invicem facientes vasa erodant, tunicas exulcerent, & sanguis cum pure aliisque humoribus pro salium copia & qualitate aliter atque aliter coloratis crebrius excernatur.

5. Queritur unde copiosus iste mucus gelatinæ non absimilis? Nihil hic profecto aliud, quam lac seu chylus à glandulis intestinalibus & valis lymphaticis redditus & in gelatinam concretus, quem augent humores pituitosi, è sanguine, in mixtione sua turbato, inter tormina præcipitati.

6. Diagnos is est facillima, si excreta inspiciantur & æger de alvi torminibus conqueratur. Quamnam autem intestinæ potissimum afficiantur, id non tam ex doloris situ quam ejus specie, excretionum frequentia & mixtura, nec non ex reliquorum symptomatum majori vel minori pravitate divinare licet.

7. Dividitur in benignam sive notham, & malignam sive veram & exquisitam, dolentem & indolentem, in aquosam & cruentam. Mallem tamen aquosam ad diarrhœam malignam referre.

8. Affectus hic sua natura est periculosus. Majori tamen versabitur in periculo æger, si intestina tenuia sint fauciata: Si magna adsit febris & inflammatio. Si malum sit ab atra bile & salibus admodum corrosivis. Exulceratio quò profundior eò periculosior, colligimus autè profunditatem à caruncularum & filamentorum ut & sanguinis copia. Stat Hippocratis effatum, funestis pro dolor! confirmatum historiis. Si dysentria laboranti veluti carunculae deiciantur lethale est. Malum quoque lethale est, si singultus superveniat cum diglutiendi difficultate & linguæ nigritie, si frequentiores vomitus comitentur vigiliæ, sitis, febres & cibi fastidium. Plurimis funesta sit dysentria post intempertivum in cacochymicis acidularum usum exorta, tum quod tonus intestinorum à

bb. 3.

nimio.

nimio quanto, in quo ferè omnes peccant, jam sit labefactatus, tum quod sanguis cæterique humores, serò omni ferè exhaustò, acriores magisque fermentescibiles facti sint.

9. Primarii curationis scopi, quos ceu cynosuram, fallere nesciam, in medendi methodo sequimur, sunt sequentes: 1. Acre illud vellicans sopiendum. 2. Humores in intestinis sunt abstergendi, in sanguine autem corrigendi & foras eliminandi. 3. Ulcus detergendum & consolidandum.

10. Auspicabimur autem curationem felicius, si injecto uno vel altero enemate sedativum medicamentum singulis diebus circa vesperam exhibeatur. Præsertim in dysenteria exquisita, quæ purgantibus magis exasperatur. Nam intet eos dysentericos, quotquot ego hæcenus tractavi, & quos non tam facitè ob pluralitatem in digitos mittes, neminem profectò vidi, qui evacuantium usum deprehenderit salutarem; Cùm enim ipsa purgantia & sanguinem & intestina afficiant, quis afflictis novam addere audebit afflictionem, præsertim ubi intestina tenuia sunt exulcerata, & ventriculus admodum languet. Videtur autem intempestivum adstringentium & stipticorum remediorum usum ipsis imposuisse medicis, ut in eam devenerint sententiam, hoc malum non nisi evacuantibus sæpius repetitis curari posse, quia videntur, dysentericos ab adstringentium usu ut plurimum in pejus ruere, ventrem intumescere, calorem intendi, & tenesimum augeri, fluxu autem restituto omnia mitiùs agere, unde periculi plenum subortum est præjudicium, quod

dysenterici sæpiùs purgari debeant; neque desunt mihi rationes, quibus inveteratam hanc sententiam de ponte de-jicere possem, quas tamen cathedræ reservo. Longè aliter autem se res habet in dysenteria notha & benigna, quæ non tam ex sanguine, quam ab humoribus, in primis viis delitescentibus, ortum suum trahere videtur, quis enim nescit, his à sordibus blandiori aliquo cathartico liberatis, ipsum morbum faciliùs & tutiùs curari posse? Quà benignitate interpretandum est infusum catharticum *Celeberrimi Practici Sydenham*, ab autore tantoperè in dysenteria curatione commendatum. Verùm enim verò! videtur Emeticum hoc multis adhuc *parafangis antecellere, statim in morbi principio, constantibus adhuc viribus, propinatum, quò ipso & materia peccans imminuitur, & inordinate humorum fermentationi & putrescentiæ occasio præscinditur. Quod si jam profundioris exulcerationis appareant signa, vomitorium pari cum purgantibus ambulat passu.*

11. Itaque vellicans acre temperandum opiatis, prudenter & respiratione adhuc existente liberâ cum pulsus magnitudine & vehementia exhibitis, quorum encomia decantant *Sydenham, Wikisius, Wedelius, Etmüllerus* alique Practici innumerî. Huc pertinent omnia theriacalia, diascordium, Theriaca cœlestis, Theriaca recens. Deinde intestina detergenda & mundificanda clysteribus ex lacte chalybeato, sero lactis, vel decocto vulnario cum melle, *Terebinth.* & *Saccharo Saturni paratis.* Porro humorum affluxus ad intestina
cohi-

cohibendus decocto *Zwölfferi* cum sambuc. verbasco. rosar. & meliloti in priapo C. Cervi vel ceti & Gelatin C. C. lacte coct. vel Emplastro ex sevo hircino vel cervino cum oleo hyperici curatur.

Electuario ex conservâ rosar. cum pane cydoniorum ol. N. M. expresso & tinctura opii. Observandum tamen, quod humores evacuantia prioribus remediis sæpius sint interponenda, inter quæ sudorifera omnem absolvunt paginam, q. s. C. C. solare, lap. Bezoar. oriental. & occidental. Bolus armena, Terra sigillata, Aqua Cordial. fr. *Saxon* cum camphora, & omnia camphorata, Aqua Tormentill. theriacal. lign. sassafr. Tandem ulcera sunt consolitanda, & coctio juyanda, quo pertinent decoctum chinæ chinæ, Vinum Cidoniorum, rob. forbillor. Terra vitriol. dulcis, Crystall. præparat. Aqua pan. C. N. M. Aqua menth. Zedoar. anisat. Tinct. rosar. Corallior.

12. Venter inungatur balsam. *Tris* anisat. cum oleo N. M. express. & Theriaca, toti abdomini imponatur Emplastr. ex theriaca & bolo armen. vel omentum vervecinum cum ol. hyperic. De clysteribus notandum etiam est, quod sæpius plus irritent ad excretionem, si sphincter admodum sit sensibilis, & quod frustra injiciantur, si malum in tenuibus hæreat intestinis.

13. Dieta sit lactea: Pro potu ordinario commendatur vinum rubellum. Exulet Venus, quam multi ventri prodesse dysenterico falso existimant, nunquam enim tempore morbi de ea cogitet æger ut remedio, sed potius de Abi in cellam & Ora Pater noster in solatio.

14. Tenesmus est sphincteris anispatura, quæ totum cum si. chamom.

ARTICULUS QUARTUS.

De Colica.

I.

Est dolor abdominis cum magno intestinorum cruciatu & distensione, quem frequentissimè alvi adstrictio & vomitus comitantur.

2. Causa est vel humor austerus, mordax & acris in tunica intestinalis hærens tubulis & fibras contorquens, culpâ digestionis duodenalis productus: Vel flatulentus quidam genius ob denegatum exitum oberrans & fibras intestinales distendens.

3. Causæ remotiores sunt Aer frigidior cibi, flatulenti, pinguis, præsertim si illis superbibatur, cerevisia fœculenta, Ira, & omnia quæ vel succum pancreaticum acidiorum vel bilem acriorem reddere possunt.

4. Dividitur in pituitosam, quæ à pituita multo sale referta oritur; in biliosam, quæ à bile acriori producitur, & in melancholicam seu scorbuticam, quæ ab humoribus austeris excitatur. Rursus alia dicitur uterina, alia nephritica, alia benigna, & alia maligna & epidemica.

5. Dolor nunc est vagabundus & totum intestini coli ambitum percurrit; nunc magis fixus circa umbilicum, quàm ob spasmodicam contortionem quoque versus interiora convellitur.

6. Quamvis autem hic affectus etiam à Mulierculis curetur sæpius vel non raro tamen ægrum in vitæ conjicit discrimen.

P.L.R.

præfertim si humor valdè contumax sit, acris & inflammabilis, si inveterata adsit pororum intestinalium obstructio, tunc enim sæpius fit lethalis & in Epilepsiam, passionem iliacam vel paræsin degenerat.

7. Scopi primarii in curatione sunt, 1. Ut alvus reddatur lubrica. 2. Ut humores corrigantur & evacuentur. 3. Ut flatus discruciantur & pori obstructi referantur, 4. Ut urgentius symptoma, dolor, mitigetur. Quibus feliciter obtinendis conducunt clysteres nunc simplices, nunc compositi magis, terebinthiati & antimoniati, injici autem debent per siphonem, quia altiùs, progrediuntur, & fortiozem in intestinalium parietes faciunt impetum. 2. Infusum fol. orient. cum manna & aliquot granis pulveris radices laxativæ, quam magnus *Rosfrancus* vocat. medicamentum spei plenum. Vel sola manna cum oleo amygdalarum in juscule soluta. Debent autem purgantia in tali exhiberi dosi, ut citius & certius expectationi satisfaciant, quia unicum etiam catharticum maturè exhibitum, plus sæpius præstat, quàm triginta clysteres. 3. Sudorifera ex decocto lignorum *Empirici Viennensis*: vel ex rob. Ebuli & juniperi cum sale volatili vipercarum & cornu cervi. Carminativa v. g. Aqua mirabil. aqu. Zedoar. anifat. aqu. è baccis sambuc. aqu. arantior. aqu. è stercore columbino destillata, spir. carminat. de tribus, spir. tartar. simplex vel saffratus, spir. nitr. dulcific. spir. sal. armon. anifat. vel succinat. Tinctur. succin. castor. arantior. liq. C. C. succinat. cortic. arant. cum vino crocato exhibiti. 4. Tinctur. anodyna, Theriaca recens, laudan. opiat.

8. Externè conveniunt sacculi catinantibus, resolventibus & emollientibus impleri & in lacte cocti, fasciculus filorum linearum in aqu. & ciner. coct. cucurbitula cum multa flamma umbilico imposita, balneum artificiale ex emollientibus & anodynis, Emplast. carminat. *Sylvi*, inunctiones cum ungu. anodyn. dialth. ol. carminat. Zibethum, axung. car. *Sylv.* Instar omnium est ol. succin. umbilico inunctum, quod quicquid nebulosum est, discutit.

9. In maligna sæpius ab opiatibus ordinanda est tela, quæ nervinis & carminativis commixta præmissò blandiori cathartico malum felicissime tollunt, & per plures dies exhibita recidivam, in hoc morbo ferè semper timendam, impediunt. Alvus adigatur ad officium clysteribus, post quorum applicationem æger in balneum deducendus, à balneo verò in lectum, & assumptò succò lumbric. terrestr. componat se ad sudores. Vitari hic debent omnia calidiora & agitatoriâ, vi prædita, neque enim hic juvant aliorum tela plumbea, & si apparatus, majoribus litteris ab Empyricis commendatum, excutias, nil nisi nugas & sordidas observationibus stipata mendacia habebis. Venæsectio aliquoties etiam non tam ad evacuandum quàm ad ventilandum sanguinem repetita, in subjectis remedio huic assuetis admodum est proficua.

10. Præservatio consistit in obedientia dietetica, hæc enim locum habet, medicè vivere, est misere vivere. Conducit iter aliquod, ut corpus per plures dies equitando vel uestione concussum ab obstructionibus

visce-

viscerum contumacissimis liberetur. Tandem pro solatio sunt acidulæ, decantatum scorbutò æstuantium refrigerium, sub prudentis medici moderamine ab I-diotarum & post fornacem cucumere citius natorum medicastroorum phantasmatis & nugis vindicata.

ARTICULUS QUINTUS

De

Iliacâ Passione.

L

Est motus intestinorum peristaltici perversio; vel est fibrarum intestinalium ab ano ad gulam usque convulsio, à tumore, inflammatione, convulsione vel nimia distensione nunc intestini ilei, nunc omnium, producta.

2. Causæ remotiores sunt frigus, in-
testinis inimicissimum, in herniâ admis-
simum, ira, scybala diutiùs cum flatibus
retenta, venenum. Vidi infantulo trime-
stri Iliaca passione extincto, tenuia in-
testina intrâsse crassa & quidem intesti-
num rectum, ut tumorem palmæ magni-
tudinem æquantem exhibuerint: erant
autem usque ad eò convolutâ, ut non ni-
nisi vi quadam à chirurgò in rectum ex-
plicari potuerint, quæ hinc inde macu-
lis nigris notabantur, & ipse ventricu-
lus aliquòt contraxerat carbunculos, in
cujus fundo fluctuabat liquamen nigrum
cum pulvere instar auripigmenti vel vitri
contusi splendescente.

3. Enemata in hoc affectu fiunt Eme-
tica, alvus est adstricta, & fecalis mate-
ria vi per superiorem gutturem excer-

nitur, excrementa tamen non semper
fœtent, si enim è tenuibus intestinis ve-
nerint, odoris ferè expertia sunt, sin
autem ex crassis ascenderint, fermento
stercoreo imbuta admodum fœtent.
Hinc Sydenham dividit Iliacam in veram
& notham. Vera ipsi dicitur, quando
ventriculi cum integro intestinali ductu
motus peristalticus invertitur. Notha
quando non totius fistulæ intestinalis
adeft convulsio, sed illorum saltem in-
testinorum, quæ supra sedem obstructi-
onis à fecibus, flatibus, vel herniosâ
constrictione, sita sunt, dolores admo-
dum sunt vehementes, ut cœlum terræ
misceri videatur, adsunt vigilæ, inqui-
etudo, frigus extremorum & cadavero-
sa facies.

4. Si ab herniâ & stercorum deten-
tione oriatur; spei plenum facimus pro-
gnosticum, cum eam aliquoties viderim
curatam. Sin verò ab inflammatione to-
tali, ab humoribus eò concitatis, fuerit
introduceta, non potest non eventus esse
funestus.

5. Urgentiùs symptoma est vomitus,
qui omnem ad se divertit medendi ope-
ram, frustra enim exhibentur alia medi-
camenta, nisi huic prius ponatur obex.
Pro quo scopo obtinendo convenit po-
tiuncula à Réverio cap. de vomitu descri-
pta, & à Sydenham in hoc morbo com-
mendata, ex sale absinth. & succ. limon.
bis de die sumenda; interim singulis
horis detur aqua menthæ, quam ad plu-
res etiam dies continuare jubet Syden-
ham ob recidivæ metum. Vomitu se-
dato ducatur æger in balneum tepidum
ex lacte, vel aqua pluviali cum herbis
emollientibus & laxantibus prius cocta,
c.c. inje-

infecto ante ingressum clystere sale tartari exaltato. Catulus vivus continuè accumbat ventri, quem fovere præstat spiritu vini camphorato, vel nitri, solutione cum sale armon. Si inflammatio valdè urgeat, V.S. quoque tentanda. Tandem ubi omnia conclamata jam apparent, concedatur haustus argenti vivi ad aliquot etiam uncias; quamvis enim juxta *Sydenhamii* sententiam parùm conducere, imò noxam haud contemnendam inferre videatur, tamen metum hunc inanem crediderim, quod persuasus sum, magnam argenti vivi copiam citra ullum aliquòdin commodum assumi posse. Et docent nos *Ephemeres*, quod operarii in fodinis Hungariæ magnam hætenus inficis inspectoribus vesperi ante abitum deglutierint argenti vivi copiam, quam domi per alyum reddiderunt, & furtum clam vendiderunt. Quò detectò sancitum nunc est, ut omnes extra fodinam aliquandiu commorari teneantur, priusquam se domum recipiant, quo eo faciliùs furti convinci possint.

6. Si malum ab herniosa constrictione sit productum, tumor ante omnia emolliendus cataplasmate ex axungia porcina, rad. alth. & ol. hyperic. parato, dein ipsa intestina in pristinum redigenda sunt situm.

7. In diæta commendamus jejunium, quo enim ager diutiùs à ciborum ingestione abstinèbit, eò plus in intestinalibus sentiet levaminis. Interim vires, in quibus vitæ thesaurus reconditus est, cardiacis modicè refrigerantibus sunt confortandæ.

ARTICULUS SEXTUS

De

Lumbricis Intestinalibus.

1.

Lumbrici generantur ex ovibus muscarum, quibus ingesta sunt conspurcata, quæ superveniente proportionato calore in intestinis excluduntur. Ejusmodi alimentata sunt saccharata, lacticia, mellita, & alià aeri diutiùs exposita, quibus muscarum agmina insidiantur. Vide excellentissimi *Harderi Epistolam de insectorum generatione ex ovo.*

2. Pulchrè *Helmontius in Tr. Sextupl. digest. aliment. human. Vermes*, dicit, generari, quando fellis fermentum non attingit alimentum, amara enim vermibus sunt inimica, hinc negat illos vel in duodeno, vel in ventriculo, generari posse. Id quod quidem in statu naturali facillè concesserim. Sed quid obstabit, quo minus etiam in pituitosa cruditate concurrente calore putredinali & his in locis vermes generentur?

3. Cognoscuntur ex ventris dolore, febris erratica, pavoribus in somno, facie cachecticâ, phlogosi & narium puritudo.

4. Variæ dantur vermium species, & figura, & hospitio à se distinctæ. Exiguæ, ascarides dictæ, in recto intestino commorantur, reliqui integrum intestinalium ductum dimetiuntur, & fame vexati, sine ulla honoris præfatione, nefario ausu ad ventriculum & gulam usque sæpiùs exspatiantur.

5. Non

3. Non rarò funesta ludunt dramata, dum ipsa intestina, quæ tam grata ipsis exhibent hospitia, perfodiunt. Et balsamicam chyli partem absorbentes putredini fores pandunt, matri sexcentorum malorum. Si in morbis malignis per alvum excernantur, vel spontè per gulam prorepant, magnum ægro portendunt periculum. Vix enim (inquit antea laudatus *Helmontius*) lumbrici extra vitalem nidum creptant sursum, nisi ob sibi horridum ac malæ contagionis obstaculum, Hinc illos ceu nuncios magnæ putredinis meritò increpamus.

6. Itaque dentur 1. vermes enecantia, 2. evacuantia, 3. chylicationem promoventia. Quibus satisfit 1. per acida. *spir. vitriol. spir. vitrioli & is. Elixir. vitriol. succ. citr. vinum, vitriolum & is, vitriol. calcinatum*, 2. per amara, *Essent. absinth. c. Essent. tanacet. essent. aloët. contra vermes, Elixir. propriet. sem. fanton. corallin.* 3. per oleosa, *ol. amygd. olivar.* 4. per scabra testacea & ponderosa, *C. Cervi, corall. & ii dulcific.* Aqua communis cum argento vivo bullita, quod remedium *Helmontius* vocat paucum & innoxium potum, omnes, interimentem vermes tam in intestinis quam extra illa hospitantes. Secundæ indicationi satisfaciunt rhabarbarum & ex eo parata remedia, pilulæ Francofurtenses, *Glassianæ*, aliæque aloetica familiaria, clysteres ex lacte & saccharo vel melle. Amara externè umbilico imposita, Epithema pro abdomine, quod & alvum movet & vermes enecat, cujus non nemo in *Ephemerid.* ceu magni arcani facit mentionem. Pro 3. pertinent huç omnia stomachi-

ca, fermentationi & digestioni dicata.

ARTICULUS SEPTIMUS

De

Hæmorrhoidum affectibus.

I.

FLUXUS cruentus, vulgo hepaticus dictus, est sanguinis serosi per hæmorrhoides excretio, culpa sanguinis, non hepatis, producta.

2. Nam vasa sedalia sæpiùs per anastomosis vel etiam diabrosin aperiuntur, & sanguinem nunc crassum & fœculentum, nunc rutilum, sæpiùs aquosum fundunt. Præcessit annosa quædam sanguinis intemperies, & caeochymica dispositio è primarum viarum vitis introducta. Hinc est quod omnes tales non benè ferant adstringentia & remedia styptica, sufflaminatò enim hòc profluviò accedit dolor, tumor, & inflammatio circa anum. Sin vero conivere, & sanguini liberum exitum concedere velimus, metuendum est, ne æger in cachexiam præcipitetur. Itaque sedulò attendendum est, utrum fluxus hic sit periodicus, & certis circumseptus limitibus; utrum verò œconomia, & præsertim sanguini ruinam comminetur. In priori enim casu soli naturæ negotium erit relinquendum, hunc pensum in valetudinis commodum lunaticè solventi. Sin verò magna insequatur virium prostratio, in tantum quidem locus affectus etiam relinquendus est, necesse tamen est, ut oculos & mentem ad primas vias & ipsam sanguinem convertamus, quò,

cc 2

præ-

præmissâ V. S. humores vitiosi iusculis alternantibus & laxantibus, per epicrasin primas vias à fordibus liberantibus, evacuentur, & obstructiones per martialia referentur, ipse verò ventriculus per amara stomachica confortetur. q. l. spir. vitriol. Dis, Tinct. Dis, Tinct. terr. foliat. Essent. amar. Elixir fermentativum.

3. Sæpius restagnat in his vasis sanguis pituitosus & fœculentus, ob spirituum inopiam regredi nescius, unde ob distensionem & compressionem primò pruritus, mox dolor exquisitus cum inflammatione, tumore & abscessu oritur.

4. Medentur huic malo sacculi herbis anodynis impleti & cum lacte cocti, liquor cinnaberinus calidè sæpius impositus, cataplasma anodynum ex mica panis, vitello ovi, ol. lin. recenti sulphurato, & flor. chamomill, sambuc. verbasf.

& herb. Malv. paratim, unguentum de liniariâ cum butyrò cancrin. & ol. ovor. pulvis de verbasf. & cum totum negotium in vasorum tumentium apertione consistat, hirudines illis applicatæ subitaneum spondent levamen, cæterisque remediis omnibus palmam reddunt dubiam. Huc pertinet Aloe sanguinis bituitosi & melancholici potentissimum correctivum, hinc si vis vivere annos Noë, utere frequentius Aloe, sua resinosa parte prius castratâ; pari quoque felicitate medentur Elixir. propriet. arcanum duplicat. Essent. Terræ foliat. & spir. sal. armon. aromaticus.

DEO autem Optimo Maximo
sit laus & gloria in sempiternum.

DISPUTATIO XXI.

DE

**EBRIETATE ET
INSOLENTIBUS ALIQVOT
IPSIUS AFFECTIBUS.**

RESPONDENTE

ARNOLDO CURTIO,
Cassellano. Hasso.

L.N.D. N. J. C.